

SUOMIJOS AMBASADA VILNIUJE
LIETUVOS IR SUOMIJOS DRAUGIJA
DONELAIČIO DRAUGIJA
PLOKŠČIŲ VIDURINĖ MOKYKLA

LIETUVOS DIPLOMATAI
SUOMIJOJE
1918-1940

*Seminaras, Plokščiai,
1998 m. gegužės 30 d.*

Pranešimai

Sudarė Stasys Skrodenis ir Jurgita Ivanauskaitė

Vilnius, 1999

SUOMEN SUURLÄHETYSTÖ
LIETTUA JA SUOMI-SEURA
DONELAITIS-SEURA
PLOKŠČIAIN OPPIKOULU

LIETTUAN DIPLOMAATIT
SUOMESSA
1918-1940

Seminaari
Plokščiaissa 30.5.1998

Esitelmät

Toimittanut Stasys Skrodenis ja Jurgita Ivanauskaitė

Vilna 1999

TURINYS-SISÄLTÖ-CONTENTS

ŠAKIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS MERO RIMANTO VENSO SVEIKINIMAS SEMINARO DALYVIAMS	6
CONGRATULATIONS OF ŠAKIAI REGION MUNICIPALITY MAYOR RIMANTAS VENSAS FOR PARTICIPANTS OF SEMINAR	7
Rauno Viemerö SEMINAARIN SAATESANOIKSI	8
SEMINARO ĮŽANGINIS ŽODIS	10
Silija Piešiniene SUOMIJOS IR LIETUVOS KULTŪRINIO BENDRADARBIAVIMO PRADŽIA PLOKŠČIUOSE	13
THE BEGINNING OF FINNISH- LITHUANIAN CULTURAL RELATIONS IN PLOKŠČIAI	15
Stasys Skrodenis SUOMIJOS IR LIETUVOS POLITINIŲ RYŠIŲ PRADŽIA	17
THE BEGINNING OF LITHUANIAN AND FINLAND POLITICAL RELATIONS	19
Sandra Grigaravičiūtė LIETUVOS GENERALINIS KONSULAS VYTAUTAS GYLYS	21
CONSUL-GENERAL OF LITHUANIA-JONAS VYTAUTAS GYLYS	28
Dainius Kuchanauskas IGNO JURKŪNO - ŠEINIAUS DIPLOMATINĖ VEIKLA SUOMIJOJE 1921-1923 M.	30
IGNAS JURKŪNAS – ŠEINIUS DIPLOMATIC ACTIVITY IN FINLAND IN 1921 – 1923	35
Stasys Skrodenis DIPLOMATAS JURGIS SAVICKIS IR KULTŪRINIŲ RYŠIŲ PLĖTOJIMAS	37
DIPLOMATIST JURGIS SAVICKIS AND DEVELOPMENT OF CULTURAL RELATIONS	39
Hannu Niemi RAGNAR ÖLLER s. 6. 7. 1893, k. 22. 12. 1960	41
RAGNAR ÖLLER (1893. 7. 6 - 1960. 12. 22)	44

Nijolė Bitinienė	
SEMINARO PABAIGOS ŽODIS	47
SUMMARY	48
LIETUVOS IR SUOMIJOS KULTŪRINIŲ RYŠIŲ SEMINARAS	51

LIETUVOS DIPLOMATAI SUOMIJOJE 1918-1940

Seminaras, Plokščiai, 1998 m. gegužės 30 d.

Pranešimai

Tir. 250 egz. 3,5 sp. l. Užsak. Nr. 97

Išleido Donelaičio draugija, Mariankatu 8 B c 12, Helsinkis, Suomija

Maketavo VPU leidykla, T. Ševčenkos g. 31, LT-2009 Vilnius

Spausdino VPU spaustuvė, T. Ševčenkos g. 31, LT-2009 Vilnius

Kaina sutartinė

© Donelaičio draugija

© Lietuvos ir Suomijos draugija

Šis seminaras Plokščiuose jau ketvirtasis. Ligi šiol daugiausia kalbėta kultūros, literatūros ir kalbos klausimais. 1998 m. pasirinkta kiek kitokia tematika. Tai siejosi su Lietuvos valstybės 80 metų jubiliejumi, kartu tiek pat metų šventė ir Lietuvos užsienio reikalų ministerija. Todėl jubiliejinėje dvasioje ir sumanyta praskleisti nedidelį Lietuvos diplomatijos istorijos puslapį. Toji istorija dar neparašyta ir ko gero dar negreit bus parašyta. Be to, bendroje istorijoje liks nedaug vietos Suomijai kaip ir kitiems analogiškiems ramiems kraštams, nors ir čia, politinių įvykių raidoje, Lietuvos diplomatai nuveikė daug, siekdami kuo įvairiapusiškiau pristatyti Lietuvos valstybę, spręsti sudėtingas politines problemas.

Imdamiesi tokios neliestos srities, nesitikėjome iš karto nuveikti daug. Mūsų tikslas buvo daug kuklesnis: pradėti kelti jau praeitin nugrimzdusius dalykus, kad kada nors būtų galima parašyti išsamią Lietuvos ir Suomijos politinių ir kultūrinių ryšių istoriją.

Rengiant seminarą, nuoširdžiai rėmė Suomijos ambasada Vilniuje ir Plokščių vidurinė mokykla, ypač jos direktorė Nijolė Bitinienė.

Seminaro pranešimus išleisti padėjo Donelaičio draugija Helsinkyje (pirmininkas prof. Hannu Niemi).

Nuoširdžiausias ačiū Lietuvos ir Suomijos draugijos tarybos nariui Algirdui Banevičiui, padėjusiam sutvarkyti santraukas anglų kalba.

ŠAKIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS MERO RIMANTO VENSO SVEIKINIMAS SEMINARO DALYVIAMS

Nors šis seminaras skirtas Lietuvos diplomatomams Suomijoje, tačiau aš savo kalbą noriu pradėti nuo Suomijos ambasadoriaus Lietuvoje Taisto Tolvaneno pasakytos minties 1993 metų gegužės mėnesį čia, Plokščiuose. Jis pasakė, jog “ekonominius ryšius mums tenka kurti iš naujo nuo pat pradžios, - kultūros srityje mes jau turime pagrindus, ant kurių kuriame.”

Šį pono ambasadoriaus pasakymą pilnai galima papildyti dar viena mintimi - kurti iš naujo tenka ne tik ekonominius, bet ir diplomatinius ryšius. Nes ir vieniems, ir kitiems, skirtingai nuo kultūrinių ryšių, būtinas pastovus tęstinumas, perimamumas, o tai padaryti, dėl visiems žinomų aplinkybių, anksčiau buvo neįmanoma. Todėl galime pasidžiaugti bent tuo, kad nors Lietuvos ir Suomijos diplomatiniai santykiai šiandien, kaip ir prieš 80 metų, kuriami iš naujo, tačiau ne visai tuščioje vietoje. Manau sutiksite, jog šių santykių atgaivinimui įtakos turėjo ir “Plokščių akademija”. Čia, Plokščiuose, kiekvienų metų pavasarį vyksta “akademijos” organizuojami renginiai, turintys ne tik kultūrinės, šviečiamosios, bet ir politinės reikšmės. Tikimės, kad gal kada nors ateityje sulauksime ir ekonominių. Mes labai dėjuojamės, kad “Plokščių akademijos” idėją palaikė ambasadorius Taisto Tolvanenas, malonu, kad šia jo meile Plokščiams užsikrėtė ir ambasadorius Rauno Viemerö.

Linkiu, jog šis seminaras taptų dar vienu žingsniu mūsų tautų suartėjimo ir vertybių bendradarbiavimo plėtojimo kelyje.

Gero jums darbo ir malonių išpūdžių.

CONGRATULATIONS OF ŠAKIAI REGION MUNICIPALITY MAYOR RIMANTAS VENSAS FOR PARTICIPANTS OF SEMINAR

Although the seminar is dedicated to Lithuanian diplomatists in Finland, I would like to start my speech with Ambassador of Finland in Lithuania, Taisto Tolvanen's thought which was said here in Plokščiai in May of 1993. He said that we had to create economic relations anew from the very start, but in the cultural area we already had the foundations on which we created.

One more thought could be added to this Mr. Ambassadors saying: "We have to create anew not only economic relations but diplomatic as well", because permanent continuity and succession are necessary for both with the exception of cultural links and to do such a thing earlier was impossible due to well-known conditions. Therefore we are glad at least that Lithuanian and Finnish diplomatic relations are created from the start today, as 80 years ago, but not in an empty place. I think you would agree that reviving of these relations was in part influenced by "Plokščiai Academy". Every spring here in Plokščiai the events not only of cultural, educational but also of political importance are held by the "academy". We hope that some day in the future we will wait till economic ones as well. We are happy that the idea of "Plokščiai Academy" has been supported by Ambassador Taisto Tolvanen and it is pleasant that Ambassador Rauno Viemerö has been also infected with his love to Plokščiai.

I wish this seminar to be one more step towards our nations rapprochement and development of cooperation between the countries.

I wish you good work and pleasant impressions.

SEMINAARIN SAATESANOIKSI

Rauno Viemerö, Suomen Suurlähettiläs

“Plokščiain Akademia” kokoontu tänä vuonna neljännen kerran. Aikasempina vuosina näissä seminaareissa on käsitelty Suomen ja Liettuan kulttuurisuhteita lähinnä kirjallisuuden ja kielitieteen alalla. Tämä on varsin luonnollista, koska runsaat sata vuotta sitten suomalainen kirjailija ja yhteiskunnallinen vaikuttaja Maila Talvio ja hänen kielentutkijapuolisonsa Jooseppi Julius Mikkola saivat innoitusta ja sisältöä työilleen juuri Plokščiaissa. Maittemme välisen kulttuuriyhteistyön lasketaankin alkaneen näiden kahden vaikuttajan oleskelusta ja työstä tällä paikkakunnalla.

Tuolloin, 1800-luvun loppupuolella, Suomi ja Liettua kuuluivat samaan valtakuntaan. Molemmat olivat tsaarin vallan alla. Kummallakin oli omat voimakkaat kansalliset itsenäisyyspyrkimyksensä. Euroopassa vallalle päässyt romantiika heijastui niiden kirjallisuuteen ja taiteeseen. Kansallinen herätys korosti myös perinteiden ja kielen tutkimista.

Kun tiedämme, varhaisina historiallisina aikoina suomalais-ugrilaiset ja balttilaiset heimot olivat olleet toistensa naapureina ja vuorovaikutuksessa keskenään. Yhdistävänä tekijänä oli Itämeri. Tiiviistä kaupankäynnistä on osoituksena mm. runsaasti balttilaisia lainasanoja kielessämme kuten **laiva**, **silta**, **heimo**, **oinas**, **kirves** ja monet muut. **Kantele** -kankles kuvastaa kansanmusiikkimme yhteyksiä niin sanallisesti kuin soitannollisesti.

Kansanmusiikkiin liittyy erottamattomasti kansanrunous professori Aukusti Robert Niemi keräsi ja tutki liettualaista kansanrunoutta vuosisadan alussa suorittaen mm. laajan, kolmivuotisen runonkeruumatkan Liettuaan. Hänet kutsuttiin myös pian Liettuan itsenäistymisen (1918) jälkeen suunnittelemaan paikallisten kouluolojen kehittämistä Pohjoismaiden mallin mukaisesti. Professori Niemen innostamana kansan runoiden keräjä Adolfas Sabaliauskas käänsi liettuaaksi Kalevalan.

Tämänvuotinen Plokščiain seminaari käsittelee Liettuan diplomaatteja Suomessa. Suomalaisista diplomaateista tai diplomaatiasta ensimmäisen itsenäisyyden aikana ei tietääkseni ole olemassa selvityksiä. Kuitenkin, kuten tunnettua, ennen sotaa Kaunasissa vaikutti Suomen konsulina liikemies Väinö Aarnio. Suomen ulkoministeriönkin arkistosta löytyy valitettavan vähän aineistoa aiheesta. Seuraavassa kuitenkin välähdys Aarnion kirjeenvaihdosta minisreriön kanssa.

Aarnio toteaa 21.3.1922 päivätyssä kirjeessään ulkoasianministeriön kauppapoliittiselle osastolle “Saavuini Kownoon 16 tammikuuta t. v. ja jätin valtakirjani ulkoasiainministerille saman kuun 30: tenä. Sen jälkeen olen toiminut kuten yksin, pienessä huoneessa hotellissa asuen, voi toimia. Useita asioita on kesken.” - Vertauskuvallista on, että noin 70 vuoden jälkeen tästä kirjeestä, edeltäjani

suurlähettiläs Taisto Tolvanen aloitti toimintansa Vilnassa hotellihuoneessa asuen ja sieltä käsin.

Kun Liettua toisen maailmansodan jälkeen miehitetiin ja samalla eristettiin ulkomaailmasta, sen luonnollisesta ympäristöstä, maittemme väliset kontaktit muuttuivat hyvin vähäisiksi. Virallisesti suhteet palautuivat vasta viidenkymmenen vuoden jälkeen elokuussa 1991, jolloin Suomen hallitus pääti diplomaattisuhteista Liettuan kanssa. Suurlähetystö avattiin saman vuoden joulukuun ensimmäisenä päivänä ja Suomen Liettuan suurlähettilääksi nimitettiin ulkoasiainneuvos Taisto Tolvanen. Vajaat kaksi vuotta sitten allekirjoittaneella oli kunnia tulla nimitetyksi samaan tehtävään ja päästä asumaan Suomen valtion omistamaan Kalinausko - kadulla sijaitsevaan huolella entisöityyn virka- asuntoon.

Diplomaattisuhteiden aloittamisen seurauksena 90-luvun alussa käynnistyi normaali dialogi maittemme välillä. Tästä oli osoituksena mm. Suomen Tasavallan Presidentin vierailu ensimmäisenä läntisenä valtionpäämiehenä Liettuassa kesällä 1992. Tällä välin on tapahtunut lukuisia korkean tason vierailuita, joista mainittakoon erikseen Tasavallan Presidentti Martti Ahtisaaren virallinen vierailu vuoden 1996 aikana. Tänäpäni poliittiset yhteydet ovat vakiintuneet, virallisia ja epävirallisia vierailuja tapahtuu tämän tästä. Esimerkiksi, viime vuoden aikana maittemme välillä oli kymmenen korkean tason poliittista vierailua.

Virallisten suhteiden rinnalla on tapahtunut kehitystä myös monella muulla yhteiskuntaelämän sektorilla.

Taloudellinen yhteistyö on kehittynyt maittemme välillä koko itsenäisyyden ajan. Kauppa on kasvanut tasaisesti vuosi vuodelta. Suomen hallitus tukee Liettua vuosittain useilla miljoonilla markoilla lähialueyhteistyön puitteissa, mm. EU-jäsenyyskysymyksiin liittyvissä asioissa, hallinnon kehittämisessä, ympäristöasioissa, rajanvalvontakysymyksissä jne. Näissä ja monissa muissa yhteistyökysymyksissä viranomaisilla on edelleen merkittävä rooli. Julkisen vallan lisäksi kansalaisjärjestöt ja yksittäiset henkilöt tekevät erittäin arvokasta työtä maittemme välisten suhteiden kehittämiseksi. Tästä ovat esimerkeinä Donelaitis - seura - Liettuan ystävät, jonka pitkäaikaisena puheenjohtajana toimii professori Hannu Niemi. Vuonna 1994 perustettiin Suomalais - liettualainen kauppayhdistys, jonka toimii Helsingistä käsin Aulis Tinnilän aktiivisessa ohjauksessa. Vilnassa toimii puolestaan Suomalainen Kauppakilta.

Tässä yhteydessä haluan erityisesti mainita Liettuan puolelta erikseen Vilnan Pedagogisen yliopiston professorin Stasys Skrodeniksen uupumattoman työskentelyn ja henkilökohtaisen panoksen maittemme välisissä suhteissa. Tämä lämmin Suomen ystävä on kääntänyt yli 20 kirjaa Liettuan kielelle, järjestänyt seminaareja ja näyttelyitä, toimittanut useita julkaisuja Suomen ja Liettuan yhteisestä historiasta. professori Skrodenis on myös pitkäaikainen Liettua - Suomi - seuran puheenjohtaja.

Nämä ansiot eivät ole jääneet huomaamatta . Tasavallan Presidentti myönsi professori Skrodenisille Suomen Leijonan ritarikunnan komentajamerkin 2. 12. 1997.

Myös Kulttuurisuhteet alkoivat kehittyä 90 - luvun alussa viidenkymmenen vuoden tauon jälkeen. Tänä aikana on järjestetty useita taidennäyttelyitä ja musiikkitapahtumia puolin ja toisin. Esillä on ollut myös teatteri ja tanssitaidetta.

Eräs keskeinen tekijä maittemme välisissä suhteissa on kielten opiskelu. Vilnan ja Klaipedan yliopistoissa sekä Vilnan Pedagogisessa yliopistossa on runsaasti Suomen kielen opiskelijoita. Helsingissä voi puolestaan opisella liettua. Olisikin varsin suotavaa, että kielten opiskeluun voitaisiin osoittaa enemmän resursseja. Ongelma on ollut kieliharjoittelun ja jatkokoulutuksen järjestäminen. Haluan myös todeta tyydytyksellä, että maittemme välinen kulttuurissopimus on vireille.

Kulttuurisuhteita “ruohonjuuritasolla” tulee varmasti suuresti lisäämään Via Baltica, joka vuosi vuodelta tulee turvallisemmaksi väyläksi suomalaisille heidän matkaillessaan Liettuaan tai vielä edelleen Keski - Eurooppaan. Viisumivapaus helpottaa oleellisesti liikkumista. Matkailun edellytysten kasvaessa turisteja on varmasti odotettavissa Liettuaan entistä suurempina joukkoina, Vilnan vanha kaupunki ja rannikon lomanvietto kohteet ovat Liettuan entyisiä matkailuvaltteja. Moni turisti varmasti myös poikkeaa pääväylältä tutustuen pikku kyliin ja muuhun ympäristöön. Myös Suomen olisi yhä enemmän pyrittävä houkuttelemaan liettualaisia “käymään kylässä”.

Kaikesta tästä myönteisestä kehityksestä huolimatta olemme vielä monessa suhteessa aloittelemassa suhteiden kehittämistä. Uskon, että tämänvuotinen Plokscia in seminaari entisestään aktivoi Suomen ja Liettuan välisiä kulttuurisuhteita samoin kuin muuta maittemme välistä yhteistyötä yhteiskunnan eri saroilla.

SEMINARO ĮŽANGINIS ŽODIS

“Plokščių Akademija” šiais metais susirenka ketvirtą kartą. Ankstesniaisiais metais tuose seminaruose nagrinėti Suomijos ir Lietuvos kultūriniai ryšiai, daugiausia literatūros ir kalbos dalykai. Tai visiškai natūralu, nes daugiau kaip prieš šimtą metų rašytoja ir visuomenės veikėja Maila Talvio, jos vyras, kalbininkas Jooseppi Julius Mikkola, gavo įkvėpimo ir prasmės savo darbams būtent Plokščiųuose. Taigi ir mūsų šalių kultūrinis bendradarbiavimas prasidėjo nuo tų dviejų veikėjų lankymosi ir darbo šioje vietovėje.

Tuomet, XIX a. pabaigoje, Suomija ir Lietuva priklausė tai pačiai imperijai. Abi šalys buvo caro valdžioje. Kiekviena jų turėjo savus stiprius tautinės nepriklausomybės siekius; Europoje viešpatavęs romantizmas atsispindėjo jų literatūroje ir mene. Tautinis atbudimas taip pat skatino etninės kultūros ir kalbos tyrimus.

Kaip žinome, senaisiais istoriniais laikais finų - ugrų ir baltų gentys gyveno kaimynystėje ir veikė vienos kitas. Vienijantis veiksnys buvo Baltijos jūra. Apie

glaudžius prekybinius ryšius rodo tarp kitko gausūs baltiški skoliniai mūsų kalboje kaip *laiva, silta, oinas, kirves* ir daug kitų. *Kantele* - kanklės mūsų muzikoje atspindi tiek žodinį, tiek ir muzikinį bendrumą.

Su liaudies muzika neišskiriamai siejasi liaudies daina; profesorius Aukusti Robert Niemi rinko ir tyrė lietuvių liaudies dainas, šio šimtmečio pradžioje atlikęs ilgą, trejus metus trukusią dainų rinkimo kelionę Lietuvoje. Po Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo (1918) jis buvo pakviestas parengti Lietuvos mokyklos reformos projektą pagal Šiaurės šalių pavyzdį. Niemio paskatintas liaudies dainų rinkėjas Adolfas Sabaliauskas į lietuvių kalbą išvertė „Kalevalą“

Šių metų Plokščių seminaras skirtas Lietuvos diplomatams Suomijoje. Apie suomių diplomatus ar diplomatiją pirmaisiais nepriklausomybės metais nėra aiškių faktų. Vis dėlto, kaip žinoma, iki karo Kaune Suomijos konsulu dirbo Väinö Aarnio. Gaila, Suomijos užsienio reikalų ministerijos archyve yra labai mažai medžiagos apie tai. Toliau pluoštelis iš Aarnio susirašinėjimo su ministerija.

1922.3.21 d. datuotame laiške Užsienio reikalų ministerijos politiniam prekybos skyriui Aarnio tvirtina: „Į Kauną atvykau š.m. sausio 16 d. ir įteikiau skiriamuosius raštus užsienio reikalų ministerijai to paties mėnesio 30 dieną. Po to, kaip žinoma, dirbau vienas, gyvendamas mažame viešbučio kambaryje, galėjau dirbti. Reikalų yra vidutiniškai.“ - Palyginimui įdomu tai, kad po 70 metų nuo to laiško, prieš mane dirbęs ambasadorius Taisto Tolvanen Vilniuje pradėjo dirbti gyvendamas viešbutyje.

Kai Lietuva po Antrojo pasaulinio karo buvo užgrobtą ir tuo pačiu atskirta nuo pasaulio, nuo natūralios jo aplinkos, kontaktai tarp mūsų šalių labai sumažėjo. Oficialiai ryšiai atsinaujino tik po penkiasdešimties metų, 1991 m. rugpjūčio mėnesį, kada Suomijos vyriausybė užmezgė diplomatinius ryšius su Lietuva. Ambasada atidaryta tų pačių metų gruodžio 1 dieną ir Suomijos ambasadoriumi Lietuvoje paskirtas užsienio reikalų patarėjas Taisto Tolvanen. Prieš nepilnus dvejus metus žemiau pasirašęs turėjo garbę būti paskirtas į tas pačias pareigas ir persikėlė gyventi į Suomijai priklausančią, mano pirmtako rūpesčiu paruoštą, Kalinausko gatvėje esančią rezidenciją.

Aštuntojo dešimtmečio pradžioje, prasidėjus diplomatiniams ryšiams tarp mūsų šalių, užsimezgė normalus dialogas. Tai įrodo Suomijos Respublikos Prezidento, kaip pirmo vakarų valstybių aukščiausio vadovo, viešnagė Lietuvoje 1992 m. vasarą. Po šito įvyko daug aukšto lygio vizitų, iš kurių ypač minėtinas Respublikos Prezidento Matti Ahtisaari oficialusis vizitas 1996 metais.

Šiandien politiniai bendrumai yra patvirtinti, vyksta oficialūs ir neoficialūs vizitai. Pavyzdžiui, per praėjusius metus tarp mūsų šalių buvo dešimt aukščiausio lygio vizitų.

Šalia oficialių ryšių tarp valstybių vyko plėtra daugelyje kitų visuomeninių sektorių.

Ekonominis bendradarbiavimas tarp mūsų šalių plėtojosi visą nepriklausomybės laiką. Prekyba nuosekliai augo kasmet. Suomijos vyriausybė kiekvienais me-

tais remia Lietuvą milijonais markių artimų regionų bendradarbiavimo rėmuose, tarp kitko ir su Europos Sąjunga susijusiuose reikaluose, plėtojant valdymą, aplinkos apsaugos dalykuose, sienų apsaugos klausimuose ir t.t. Šitais ir daugeliu kitų bendradarbiavimo klausimų valdžios organų vaidmuo yra svarus. Be valdžios, tautinės organizacijos ir pavieniai asmenys atlieka nepaprastai reikšmingą darbą, plėtojant mūsų šalių ryšius. Šito pavyzdžiu yra Donelaičio draugijos Lietuvos bičiuliai, kurių pirmininku ilgą laiką dirba profesorius Hannu Niemi. 1994 m. įkurta Suomijos - Lietuvos prekybos asociacija, kuri dirba Helsinkyje, aktyviai vadovaujama Aulis Tinnilä. Vilniuje atitinkamai veikia Suomijų prekybos gildija.

Šia proga iš Lietuvos pusės ypač norėčiau paminėti Vilniaus pedagoginio universiteto profesoriaus Stasio Skrodenio nenuilstančią veiklą ir asmeninį įnašą plėtojant mūsų šalių tarpusavio ryšius. Šis nuoširdus Suomijos bičiulis į lietuvių kalbą išvertė daugiau kaip dvidešimt knygų, surengė seminarų ir parodų, parengė daug leidinių iš Suomijos ir Lietuvos bendros istorijos. Profesorius Skrodenis taip pat ilgą laiką yra Lietuvos ir Suomijos draugijos pirmininkas. Šitie nuopelnai neliko nepastebėti: Respublikos Prezidentas 1997.12.2 apdovanojo profesorių Skrodenį Suomijos Liūto riterių komandoro ordinu.

Taip pat ir kultūros ryšiai atgijo 10-ojo dešimtmečio pradžioje po penkiasdešimt metų pertraukos. Per tą laiką abiejose pusėse surengta daug meno parodų ir muzikinių renginių. Taip pat galvojama apie teatro ir šokio meną. Vienas iš centrinų mūsų šalių ryšių veiksnių yra kalbos mokymasis. Vilniaus ir Klaipėdos universitetuose bei Vilniaus pedagoginiame universitete yra daug besimokančių suomių kalbos. Helsinkyje galima mokytis lietuvių kalbos. Problema yra kalbos praktikos ir tęstinio mokymo organizavimas. Būtų ypač pageidautina, kad kalbos mokymuisi būtų galima gauti daugiau lėšų. Taip pat su pasitenkinimu noriu patvirtinti, kad suderinta mūsų šalių kultūros sutartis.

Kultūros ryšius iš esmės tikriausiai turės sustiprinti Via Baltica, kiekvienais metais turės tapti suomiams saugesne magistrale jų kelionėse į Lietuvą arba dar toliau į Vidurio Europą. Bevizis įvažiavimas palengvina keliavimą. Plečiantis kelionėms, tikriausiai turistų Lietuvoje bus laukiama kaip ir seniau didelėmis grupėmis. Turizmo kožiriai yra Vilniaus senamiestis ir pajūrio atostogavimo vietos Lietuvoje. Daugelis turistų nuo pagrindinės magistralės tikriausiai pasuktų susipažinti su nedideliu kaimu ar kitokiu aplinkos objektu. Taip pat ir Suomija turėtų dar labiau vilioti lietuvius "apsilankyti kaime".

Nepaisant šitos sėkmingos raidos, daugeliu atvejų dar tik pradėdame plėtoti ryšius. Tikiu, kad šių metų Plokščių seminaras dar labiau suaktyvins Suomijos ir Lietuvos kultūrinius ryšius ir kitą mūsų šalių bendradarbiavimą įvairiomis kryptimis.

*Iš suomių kalbos vertė
Stasys Skrodenis*

SUOMIJOS IR LIETUVOS KULTŪRINIO BENDRADARBIAVIMO PRADŽIA PLOKŠČIUOSE

Silija Piešiniienė, Plokščių vidurinės mokyklos mokytoja

Laikas, istorinės aplinkybės suartina, išskiria ar sunaikina žmones, tautas, valstybes. Lietuva nebuvo izoliuota šalis, tačiau artimiausi kaimynai ne visada geranoriški.

Panašus likimas darė artimomis Lietuvą ir Suomiją. Šiaurietiškas charakteris, gyvenimo būdas, matyt, jau senovėje suartino suomių ir lietuvių. Gilioje praeityje jų gyventa draugiškai. Nors kalbėjo skirtingų finų-ugrų ir indoeuropiečių šeimų kalbomis, bet vieni iš kitų mokėsi gyventi. Finai domėjosi žemdirbyste ir gyvulininkyste, pasiskolino baltiškų žodžius: **javai, daržas, rugiai, žirniai, sėmenys, avinas, ožys, paršas, žąsis** ir kt. Bendrauta, matyt, artimai, nes suomiai turi net baltiškąjį marčios vardą. Lietuviai kai kuriuos finų žodžius pritaikė savoje kalboje.

Jau ankstyvajame metraštyje 1330 m. minimi Suomijos ir Lietuvos ryšiai, o 16 a. Vilniuje buvo atšvęstos Kotrynos Jogailaitės ir hercogo Jono vestuvės.

Lietuvos istorinės aplinkybės netikėtai padarė garsiais Plokščius. Daugelį metų valstiečių padėtis Sūduvoje buvo geresnė, negu likusioje Lietuvos dalyje. Tam pasitarnavo 1557 m. Valakų reforma, vėliau prie to prisidėjo III Lietuvos - Lenkijos padalijimas ir pagaliau likęs galioti Napoleono kodeksas, kuris draudė skaldyti ūkius, todėl stipresni ūkininkai galėjo leisti vaikus mokytis. Taip paaiškinamas daugumos šviesuolių XIX a. pabaigoje - XX a. pradžioje kilimas iš Sūduvos.

Sūduvoje gimė, augo, mokėsi, dirbo ir to krašto šviesuolis Petras Kriaučiūnas. Kai Lietuva buvo lenkinama ir rusinama, Petras Kriaučiūnas fanatiškai gynė gimtąją kalbą. Nuo 1889 iki 1899 metų jis dirbo Plokščiuose teisėju, išgyveno 10 pačių prasmingiausių ir geriausių metų.

Manoma, kad galima priskaičiuoti net 80 žymių Kriaučiūno mokinių- universiteto profesorių, ministrų, seimo narių, kultūros veikėjų.

Plokščių teisėjas tampa tautinio atgimimo Suvalkijoje tėvu, o Plokščiai - savotiška kalbos ir kultūros akademija.

Ramūs Plokščiai tampa "litvomanų Meka". Kalbininkas daktaras A. Sabaliauskas rašė: "Nedidukas Plokščių miestelis ten "mokslus ėjusiais" kalbininkais galėtų varžytis su garsiausiais Europos universitetais". Galinga asmenybės šviesa traukė ne tik Lietuvos kalbininkus. Pas Kriaučiūnus lankėsi J. Baudouin de Courtenay, A. Aleksandrovas, A. Benedictsenas, V. Machekas ir kiti mokslininkai. J. Jablonskis trumpai įvertino savo mokytojo veiklą: "Didesnio lietuvių, kito įžymesnio už jį žmogaus tuomet nebuvo Suvalkų žemėje".

Ekonominės, socialinės sąlygos, matyt, nulėmė ir daugelio pirmųjų lietuviškų

raštų pasirinktą tarmę. Dauguma jų rašyti vakarų aukštaičių tarme. Ta tarme kalbėjo ir Petras Kriaučiūnas su žmona Zofija. Be savo gimtosios kalbos didysis švietėjas mokėjo dar septynias kalbas: latvių, lenkų, rusų, vokiečių, prancūzų, lotynų ir graikų.

Paskatinti rusų mokslininko F. Fortunatovo, 1894 m. į Plokščius atvažiuoja jaunutė rašytoja Maila Talvio ir jos vyras kalbotyrininkas Jooseppi Mikkola. Jaunieji suomiai suvokia, kad lietuvių tautą slegia didžiulė spauda. Seniausią gyvają indoeuropiečių kalbą stengiamasi sunaikinti ir išguiti iš gimtinės. Talvio rašo: “Istorijos lapai moka priminti daugelio mirusių tautų vardus. Visos jos vis dėlto kartą gyveno ir paliko pėdsakus. Lietuva-ar Lietuvą mirtis ištiks, kol ji gyva?”

Mokslininkui Jooseppi Mikkolai norėjosi kuo daugiau susipažinti su mirštančia unikalia kalba. Prancūzų kalbininkas Antuanas Meje yra pataręs visiems, norintiems sužinoti, kaip kalbėjo senovės indoeuropiečiai, paklausti, kaip kalba lietuvis valstietis.

Suomiai mielai bendravo su Zofija ir Petru Kriaučiūnais, čia viešiniu Vincu Kudirka. Todėl galime drąsiai pasakyti, kad Suomijos ir Lietuvos kultūrinių ryšių pradžia - 1894 metai. Pirmieji neoficialūs ambasadoriai iš Suomijos buvo Maila Talvio ir Jooseppis Mikkola, iš Lietuvos - abu Kriaučiūnai ir Vincas Kudirka. Iki Lietuvos nepriklausomybės buvo likę 34 metai. Visa širdimi svečiai užjautė lietuvių tautą, nes panašų likimą išgyveno ir jų gimtinė.

Literatūra visada buvo gilioji istorijos atmintis. Maila Talvio, įkvėpta kelionės įspūdžių po Lietuvą, rašo straipsnius, atsiminimus, grožinius kūrinius. Knygoje “Dvi meilės” sudėtas visas rašytojos rūpestis ir meilė Lietuvai. Tai kartu ir savotiškas mūsų krašto pagarsinimas.

Dar ir šiandien dažnai sutinkame žmonių, nežinančių nieko apie Lietuvą. Rašytoja atlieka švietėjišką vaidmenį:

- Lietuvai! - šuktelėjo viena ponis. - Kaip įdomiai skamba. Bet iš tikrųjų ar Lietuva ne tas pats kas Lenkija?

- Ne, panele. Lietuvos ryšiai su Lenkija yra tokie pat, kaip Suomijos su Švedija. O lietuviškas sakinytis ėjo iš lūpų į lūpas, ir ponios stebėjosi žodžių gražumu.

- ... jūsų kalba tiktų dainavimui.

- Visai kaip italų.

- Mano manymu, ji visai nepanaši į italų, - pastebėjo vienas ponas. - Labiau į vokiečių.

- Ko gero, ne. Aš manyčiau, kad ji kažkuo primena senąją lotynų kalbą.

Romane “Dvi meilės” Vytauto Dargio paveiksle aiškiai atpažįstame Vinco Kudirkos bruožus. Kilnūs tikslai, gražus elgesys, gilus protas buvo būdingi ir Vincui Kudirkai, ir Vytautui Dargiui.

Užsimenama romane ir apie tremtį į Sibirą.

Daug kas rašė apie Vincą Kudirką, bet tiek meilės, užuojautos ir pagarbos neišreiškė kaip Maila Talvio kultūros vaizdelyje “Idėjos auka”.

“... Kiekviena akimirka vis dėlto buvo pilna baisiausių kančių. Lietuvoje tai buvo įprasta... Daktaras taip pat jų didžios “globos” auka. Žandarai gerai žinojo, kad jo rankose yra gijos, valdančios tautos judėjimą Lietuvoje. Jo sumanymu ėmė eiti lietuviški laikraščiai Prūsijos pusėje ir Amerikoje... Bet pavojus buvo toks didelis, kad net jokie pažymėjimai jo neišgelbėtų...”

Daktaro areštas ir išvežimas baigiamas įpintu Petro Kriaučiūno sparnuotu posakiu: “Idėjos reikalauja aukų”. Didesnės aukos, kaip gyvenimas, Vincas Kudirka neturėjo.

Visada liksime dėkingi suomių dukrai Mailai už mūsų laisvės kovų didžiavirio įamžinimą raštuose ir paskelbimą apie tai pasauliui.

Jau buvo išaušusi 1917 m. gegužės 6 diena. Pasaulis skilo, vyko didžiuliai istoriniai pokyčiai. Iki Lietuvos nepriklausomybės likę beveik metai. Lietuvių šventėje universitete Maila Talvio skaito atsiminimus apie Plokščius, pavadinusi juos “Lakštingalų kraštu”. Tai himnas šio krašto žmonėms ir gamtai. Tai priminimas pasauliui, kad Lietuva dar gyva. Tai viltis, kad išliks tauta, išliks jos gražioji kalba.

Viltys išsipildė. Slinko metai. Lietuvai teko sunkesnis likimas.

Ir vienais sunkiausių, 1949 metais, kaip aidas iš senųjų Plokščių dienų išleidžiamos Eino Vilho Niemineno iš J. Mikkolos palikimo Petro Kriaučiūno užrašytos lietuvių liaudies dainos. Vėl virpteli laisvės siekiančios tautos gyvybės styga.

Kai Lietuva susigrąžino nepriklausomybę, buvo atstatyti normalūs abiejų šalių diplomatiniai ir kultūriniai ryšiai. Tačiau pamatas tam pastatytas 1894 - 95 metais, nepriklausomybės priešaušryje Plokščiuose, kaime prie Nemuno.

Ant šviesuolio Petro Kriaučiūno kapo užrašas sako:

Palaidotas toli nuo šalelės gimtinės
Gulės tavo kūnas kapuos svetimuos,
Dvasia gi tavoji šileliuos tėvynės
Raiba gegute pasivertus kukuos.

Kada siaučia Plokščiuose pavasariai, o Nemuno šlaituose kukuoja gegutės ir plėšosi lakštingalos, ateina mintis, kad gal tai mūsų šviesiųjų krašto žmonių ir bičiulių iš toli sukauptos ir dar neišsakytos meilės ženklai Lietuvai.

THE BEGINNING OF FINNISH- LITHUANIAN CULTURAL RELATIONS IN PLOKŠČIAI

Time and historical conditions can separate and draw people, nations and states together. A similar destiny made Lithuania and Finland close to each other. In the ancient past they lived friendly though spoke different languages.

The links between Finland and Lithuania were mentioned in the chronicles of 1330 and in the 16th century the wedding of Kotryna Jogailaitė and Duke Jonas was celebrated in Vilnius.

The Lithuanian historical situation has unexpectedly made famous Plokščiai, a small town in the West Highlands of Lithuania, where Petras Kriaučiūnas, an enlightened person of that region, worked as a lawyer. While Lithuania was polonized and russified, Petras Kriaučiūnas fanatically fought for the native language. His strong personality drew linguists and not only from Lithuania.

Encouraged by the Russian scientist F. Fortunatov, in 1894 a young Finnish couple, the writer Maila Talvio and her husband linguist Jooseppi Mikkola, arrived at Plokščiai. They perceived that the Lithuanian nation was under oppression and that the oldest alive Indo-European language was sought to be annihilated. The Finns with pleasure communicated with Zofija and Petras Kriaučiūnai and Vincas Kudirka. Now we can surely say that the 1894 was the beginning of the Finnish and Lithuanian cultural links and that the first unofficial ambassadors were Maila Talvio and Jooseppi Mikkola from Finland and the Kriaučiūnas together with Vincas Kudirka from Lithuania.

Inspired by travelling impressions around Lithuania, Maila Talvio wrote articles, memoirs and literary writings which made known the name of the country. In 1917 when only a year remain until independence, Maila Talvio read her memoirs about Plokščiai at the university on the occasion of Lithuanian celebration. It was a reminder that Lithuania was still alive and a hope that the nation would survive as well as its language.

In 1949, the hardest times for Lithuania, as an echo of the old days in Plokščiai, the Lithuanian Folk Songs taken down by Petras Kriaučiūnas from J. Mikkola's heritage were published by Eino Vilho Nieminen.

When Lithuania recovered its independence, normal diplomatic and cultural relations between the two nations were restored, but the foundation for them was laid in 1894–1895 in Plokščiai at the dawn of independence.

SUOMIJOS IR LIETUVOS POLITINIŲ RYŠIŲ PRADŽIA

Stasys Skrodenis, profesorius

19 a. Lietuva Suomijoje, galima sakyti, buvo nežinomas kraštas, nors abi tautos buvo vienos imperijos sudėtyje. Tik mokslo žmonės antroje šio amžiaus pusėje kiek atkreipė dėmesį į šį Rusijos kampelį, iš savų tautiečių išgirdę apie spaudos draudimą ir didžiulę priespaudą. Tad ligi normalių kultūrinių ir politinių ryšių bei tautų bendravimo buvo dar gana toli.

Tad kas tiesė tai pažinčiai kelius?

Pirmiausia mokslo žmonės. Kalbininkai ir istorikai, aiškindamiesi senosios suomių kultūros klausimus, žodžių kilmę, 19 a. pabaigoje prisiminė baltų kalbas ir pirmiausia lietuvių kalbą. Iš jų minėtinas suomių kalbininkas, istorikas ir poetas August Ahlqvist (1826-1889), danų mokslininkas Vilhelmas Thomsenas rašę apie baltiškų skolinius suomių kalboje ir tuo būdu neleidę pamiršti ir lietuvių tautos.

Antras svarbus dalykas buvo dvasinė kultūra. Suomių tautinis atgimimas skatino savo šalies praeitį tyrinėti ne tik kalbiniu, bet ir kitais aspektais, aiškintis istorinius ryšius su buvusiais ir tebeesančiais kaimynais. Literatūros istorikai atskleidžia prabaltų misiją Pabaltijo finų kultūros raidoje. Baltiškojo folkloro relikts“Kalevalos” runose nagrinėjo literatūros istorikas ir poetas Julius Krohn (1835-1888), o vėliau jo sūnus Kaarle Krohn. Dar plačiau ir išsamiau tokiu lyginamųjų studijų ėmėsi Helsinkio universiteto profesorius Aukusti Robert Niemi (1869-1931), tapęs žymiausiu Lietuvos propaguotoju Suomijoje, padėjęs kurti Nepriklausomai Lietuvai europietišką švietimo sistemą.

Ir kaip neprisiminti būsimos rašytojos Mailos Talvio, kuri po dviejų viešnagių 1894 ir 1895 metais Lietuvoje, tapo jos bičiule ir atliko milžinišką darbą, supažindindama Suomiją su Lietuva. Gražiausiais kūriniais, bet daugiausia publicistika, ji privertė suomių atkreipti dėmesį į Lietuvą, o iš jos dvasingumo ir patiems pasimokyti.

1899 metais Suomijoje 100 tūkstančių egzempliorių tiražu išleista brošiūra“ Iš Nemuno krašto“ (“Niemen virran varsilta”) pasakojo ne tik apie didingą Lietuvos istoriją, bet ir apie Kražių skerdynes bei tautinio atgimimo žadintojus. Svarbiausia, kad Mailai Talvio rusifikacijos politika buvo tiek sukėlusi kartėlio, kad ji ryžosi dar plačiau apie tai papasakoti suomiams, tarsi primindama, kas gali laukti Suomijos. Slėpdamasi nuo cenzūros, be savo pavardės 1900 metais Švedijoje išleido 24 puslapių brošiūrą“ Rusifikacija Lietuvoje“ (“Rusifikationen i Litauen”), kurioje tarp kitko kreipėsi į suomių, kad tie paremtų lietuvių išsilaisvinimo kovose. (Ši knygelė yra bibliografinė retenybė ir Lietuvos bibliotekos jos neturi).

Iki Pirmojo pasaulinio karo rašytoja ne kartą grįžo prie Lietuvos temos, dažnai

ją susiedama su Lenkija. Ir kiekvienu atveju ji priminė suomiams, kad aukotis tėvy-
nės labai gali tik kilniadvasiai žmonės.

Vokiečiams pralaimėjus, įvykus Rusijoje 1917 metų vasario revoliucijai, rusų pavergtosios tautos irgi ėmė ieškoti būdų, kaip išsilaisvinti iš carizmo jungo. Hel-
sinkio lietuvių draugijos atstovas A. Marganavičius dalyvavo Petrapilyje vykusioje
Rusijos lietuvių konferencijoje, kurioje svarstytas Lietuvos nepriklausomybės klau-
simas. 1917 metais gegužės 6 dieną surengtame lietuvių vakare Maila Talvio Suo-
mijos politikams ir mokslo visuomenei gražiai pristatė Lietuvą ir priminė, kad ji
turėtų būti laisva ir savarankiška. Taigi kaip matome, Lietuvos nepriklausomybės
priešaušryje jos įvaizdį Suomijoje formavo ne politikai, o mokslininkai, rašytojai,
kurie ir vėliau bandė palaikyti gana sutrūkiojusį politinį dialogą.

Gali kilti klausimas - koks čia ryšys su diplomatiniais valstybių kontaktais? Ma-
nau, kad tiesioginis. Lietuvos diplomatai Suomijoje atėjo ne į tuščią dirvą, bet jau į
žmonių - idealistų papurentą, juo labiau, kad ir toliau tie žmonės skatino tautų ben-
dradarbiavimą.

Politinio dialogo idėja gimsta Pirmojo pasaulinio karo metu ir lietuviai, rodos,
buvo tos idėjos pradininkai. Dr. J. Šliūpas 1917 metais siūlė sudaryti Lietuvos-Lat-
vijos sąjungą, o St. Šalkauskis norėjo sujungti visus baltus ir įtraukti Skandinavijos
šalis, siekiant stabilizuoti Vokietijos-Rusijos santykius. O. Milošas siūlė trijų vals-
tybių - Lietuvos-Latvijos ir Estijos sąjungą. Tą palaikė Latvijoje rašytojas K. Val-
demaras ir pirmasis užsienio reikalų ministras Meierovics, Estijoje - Pūsta. Tik jos
norėjo įtraukti Lenkiją ir Suomiją. Bet Lietuva tam prieštaravo.

1918 metais lapkričio 13 dieną Paryžiuje Estijos delegacija pasiūlė Didžiąją
Pabaltijo Lygą, kuri susidėjo iš trijų dalių: 1) Skandinavija-Danija, Norvegija ir
Švedija, 2) Rytų Pabaltijo - Suomija, Estija ir Latvija, 3) Pietų Pabaltijo - Lietuva ir
Lenkija. Estijos projektas nebuvo priimtas, bet prie jo sugrįžta 1920 metais rugpjū-
čio mėnesį Rygos-Buldurių Pabaltijo valstybių konferencijoje, kur dalyvavo ir Suo-
mija, Lenkija bei Ukraina, bet Skandinavijos šalys neatvyko. Balsuojant Lietuva ir
Suomija susilaikė. Matyt, dėl dviveidiškos Lenkijos politikos. Taip ir nutrūko san-
tarvės organizavimo pirmasis etapas.

Ryšiams su užsieniu diktavo du svarbiausi dalykai: Lietuvos valstybės tarptau-
tinis pripažinimas ir Lietuvos etnografinių žemių sujungimas į vieną vienetą. Todėl
santykiai plėtoti keliomis kryptimis: 1) su artimiausiais kaimynais (Rusija, Lenkija,
Vokietija ir Latvija), 2) Su Baltijos regiono valstybėmis, turint galvoje ir Suomiją.
Svarbiausia buvo santykiai su kaimynais.

Santykius su Pabaltijo valstybėmis suartino konfliktai su Lenkija. Latviai ir estai
vengė bet kokių įsipareigojimų šiame ginče, o Lietuva, bijodama pabloginti santykius
su Sovietų Rusija, nenorėjo priimti kokių nors pasižadėjimų. Ji dabar susilaikė nuo
platesnės Baltijos šalių sąjungos. Lenkija norėjo gerų santykių su Pabaltijo valstybė-

mis ir galimybės tapti vairuojančia jėga. Ji 1919 m. stengėsi įgyti daugiau palankumo Suomijoje. 1920 m. pradžioje su didžiausia pagarba Varšuvoje ir Vilniuje priimtas generolas Mannerheimas. Ir toje įvykių gamoje Suomijoje formavosi tam tikras požiūris į Lietuvą. Apie tai galima spręsti ir iš spaudos: 1919 m. pirmojoje pusėje yra daug žinių apie Lietuvą, o paskui mažėja ir 1921 m. pasirodo tik retsykliais, kai tuo tarpu apie Latviją ir Estiją buvo nuolat rašoma, padaugėja informacijos apie Lenkiją.

Lietuvos ryšių su Suomija pradžia nemažą reikšmę turėjo Baltijos tautų konferencija 1920 m. pradžioje. Jos koordinatoriumi ir rengėju buvo Suomija. Lietuvoje atstovavo generolas Vaičiūška ir užsienio reikalų ministerijos užsienio skyriaus vedėjas dr. Zaunius. Skandinavijos šalys žiūrėjo į ją rezervuotai, nes tartis su nepripažintomis valstybėmis buvo maža naudos. Tai rodo, sakysim, Danijos pavyzdys. Iš Suomijos ministro ir diplomato dr. K.G.Idmano atsiminimų (jis 1927 m. vieniems metams buvo akredituotas Kaune) sužinome, jog Danija daugiau domėjosi Rusija, negu limitrofinėmis valstybėmis, išskyrus Suomiją, ir priekaištavo, kam Suomija rengia tokią konferenciją. Danijos užsienio reikalų ministrą Skavenijų Idmanas tikino, jog sumanymas kilo ne iš Suomijos pusės. Konferencijoje Suomiją atstovavo ankščiau lygio valstybės vyrai. Nors ir nebuvo priimta ypatingų sprendimų, tačiau buvo padėtas pagrindas bendradarbiavimui.

Konferencijos šauktos kasmet, tačiau Lietuva dėl konflikto su Lenkija laikėsi rezervuotai. Kai Holsti turėjo atsistatydinti 1922 m. dėl Baltijos šalių sutarties pasirašymo, Suomija ėmė atsargiau vertinti ryšius su Lietuva, nenorėdama dėl Lietuvos ir Lenkijos konflikto bloginti ryšius su Sovietų Rusija.

Tai tik kelios pastabos apie Lietuvos ir Suomijos politinio dialogo pradžią, kuris buvo sunkus ir, sakyčiau, nelabai produktyvus.

THE BEGINNING OF LITHUANIAN AND FINLAND POLITICAL RELATIONS

In the 19th century Lithuania was almost an unknown country in Finland. Normal cultural and political relations between the nations seemed a distant prospect.

So who has built bridges for this acquaintance?

Firstly, scientists such as the Finnish linguist, historian and poet August Ahlqvist (1826-1889), the Danish scientist Vilhelm Thomsin.

The other important thing was culture. A lot of work in this area was performed by the historian and poet Julius Krohn (1835-1888), his son Kaarle Krohn and Helsinki University professor Aukusti Robert Niemi (1869-1931).

The writer Maila Talvio cannot be forgotten, either. After two visits to Lithuania in 1894 and 1895 she became a good friend of this country and did plenty of work in making Lithuania known in Finland.

The idea of political dialogue was born during World War I and it seems that Lithuanians, namely Dr. J. Šliūpas, St. Šalkauskis were the initiators of this idea.

Relations with foreign countries were dictated by two main things: international recognition of the Lithuanian state and ethnographic joining of Lithuanian lands into a whole.

The Baltic Nations Conference held in 1920 was of major importance for initial relations between Lithuania and Finland. Finland was its organizer and coordinator. The conferences were organized every year but Lithuania kept itself reserved because of the conflict with Poland. Finland became cautious about relations with Lithuania as it did not want to make worse the relations with Soviet Russia.

The beginning of the political dialogue between Lithuania and Finland was rather difficult and not very effective.

LIETUVOS GENERALINIS KONSULAS VYTAUTAS GYLYS

Sandra Grigaravičiūtė

Vytautas Jonas Gylys gimė Griškabūdyje 1886 m. sausio 26 dieną. Mokėsi Marijampolės ir Kauno gimnazijose. 1907 m. įstojo į Petrapilio universitetą, teisės fakultetą, kurį 1912 m. baigė teisių kandidato laipsniu. Nuo 1912 m. lapkričio buvo kandidatu į VRM Departamento Bendrų reikalų juriskonsulto skyriaus tarnautojo vietą Peterburge. 1915 m. lapkričio mėn. paskirtas į Suomijos generalgubernatūros kanceliariją. Nuo 1917 gegužės iki 1918 m. kovo Vytautas Gylys dirbo Suomijos generalgubernatūros kanceliarijos valdininku ypatingiems reikalams. 1917 spalio mėn. paskirtas rinkimų į Rusijos Steigiamąjį susirinkimą Helsinkio komisijos vedėju. Nuo 1917 m. rudens iki 1918 pavasario dėstė politinę ekonomiką rusiškame Helsinkio liaudies universitete (2). Tuo pat metu (1917) buvo Lietuvių tremtinių draugijos (kitai Suomijos lietuvių draugija) pirmininku. Draugija buvo įkurta I Pasaulinio karo metu Helsinkyje, kur buvo apie 2000 lietuvių pabėgėlių. Norėdamas jais pasirūpinti, gen. V. Nagevičius įkūrė Suomijos lietuvių draugiją.

V. Gylys

Lietuvos Generalinis Konsulas Londone
Consul général de Lithuanie à Londres

Ją. Draugijai vėliau vadovavo prof. J.Šimoliūnas, o jo įpėdiniu tapo V. Gylys. Suomijos lietuvių draugija 1917 m. gegužės 6 d. Helsinkio universiteto iškilmių salėje surengė lietuvių šventę. Joje kalbėjo Maila Talvio-Mikkola, paskaitą skaitė tautosakininkas A.R. Niemi, garsus suomių choras *Suomen Laulu*“Birželio 14 dieną Toronte mirė Lietuvos generalinis Konsulas Vytautas Gylys, eidamas 73-iusius metus ...” - taip prasideda niekuo neišsiskirianti žinutė 1959 metų“*Aiduose*”. Nei išsamaus nekrologo, nei nuveiktų darbų įvertinimo. Tik gimė, studijavo, ėjo pareigas ir ... mirė. Taip į amžinybę nuėjo Lietuvos valstybės diplomatas, teisininkas, plačių demokratiščių pažiūrų žmogus, atstovavęs Lietuvą Suomijoje, Estijoje, Belgijoje, Švedijoje, Danijoje, Norvegijoje, Kanadoje. Už ypatingus nuopelnus politikoje apdovanotas Gedimino III-ojo laipsnio ir Vytauto Didžiojo III-ojo laipsnio ordinais (1).

Tai - Lietuvos valstybės konsulas iki savo gyvenimo pabaigos - Vytautas Jonas Gylys.*uomen Lauļu* padainavo kelias lietuvių dainas ir Lietuvos himną (3). Taip prasidėjo V. Gylio, kaip neoficialaus Lietuvos atstovo pažintis su Suomija ir jos kultūros žmonėmis.

1919 m. vasario 1 d. V.J. Gylys paskirtas Lietuvos valstybės įgaliotiniu Suomijoje, 1919 m. vasario 17 d. jis prisistatė Suomijos Užsienio reikalų ministrui Enckell tuo metu apsistojusiam Stokholme ir įteikė jam Lietuvos Užsienio reikalų ministro laišką apie jo paskyrimą Lietuvos valstybės įgaliotiniu Suomijoje. Iš Suomijos URM V. Gylys sužinojo, kad Suomijos vyriausybė dar negavusi Lietuvos vyriausybės rašto, išsiųsto iš Berlyno 1919 m. vasario pradžioje, dėl sumanymo užmegzti diplomatinis santykius su Suomija. Enckell labiausiai domino trys klausimai: kokios valstybės yra pripažinusios Lietuvos nepriklausomybę; ar nemanoma Lietuva sudaryti kokios nors sąjungos su Lenkija ir kiek plačiai pasklidusios bolševizmo idėjos Lietuvos gyventojų tarpe. Susitikimo metu Suomijos Užsienio reikalų ministras pareiškė V. Gyliui savo norą pasimatyti su Lietuvos valstybės Tarybos pirmininku A. Smetona (4).

Į Helsinkį V. Gylys iš Švedijos atvyko 1919 m. kovo 13 d. Atvykęs prisistatė Suomijos Užsienio reikalų departamento direktoriui Idmarini, ir Lietuvos vyriausybės vardu pareiškė jam padėką už sutikimą priimti Suomijoje Lietuvos atstovą bei išreiškė lietuvių tautos norą greičiau sulaukti iš Suomijos vyriausybės Lietuvos savarankiškumo ir nepriklausomybės pripažinimo. V.Gyliui Idmarini buvo atsakyta, kad Suomijos vyriausybė sutinkanti pripažinti Lietuvos nepriklausomybę, tačiau reikėtų raštiško kreipimosi į Suomijos vyriausybę (5).

Užmezgęs kontaktą su Suomijos URM V. Gylys vizitavo švedų, danų ir vokiečių valstybių pasiuntinius Helsinkyje. Širdingiausiai jį priėmė švedų pasiuntinys Suomijoje p. Nestmann, ir tam neabejotinai įtakos turėjo Lietuvių-Švedų draugijos pirmininko, labai palankaus Lietuvai, laikraščio *Stockholms Dablad* redaktoriaus, docento W. Söderbergo laiškas Nestmann. Švedų diplomatas pabrėžė bendros Lietuvos ir Skandinavijos suartėjimo politikos reikalingumą ir pažadėjo V. Gyliui visuomet teikti autoritetingų nurodymų bei pagalbą (6). Norvegijos pasiuntinys dr. Urbye V. Gyliui išdėstė savo požiūrį į būsimus kultūrinius ir ekonominius santykius tarp Lietuvos ir Norvegijos, paprašė literatūros apie Lietuvą, žemėlapių ir kelių lietuviškų pašto markių. Estų atstovas kalbėjo apie bendras lietuvių ir estų problemas bei reikalingumą užmegzti diplomatinis santykius su Lietuva (7).

1919 m. birželio 18 d. V. Gylys susitikime su Japonijos atstovu kalbėjosi apie Rusijos užsienio politiką. Labiausiai dominęs japonus klausimas buvo - germanofilai lietuviai ar ne? Japonų diplomatas žadėjo perduoti savo delegacijai Paryžiuje Lietuvos valstybės atstovo V. Gylio nuomonę apie svarbą, politiniu požiūriu, sukurti laisvą ir nepriklausomą Lietuvą be sąjungos su Rytų, Vakarų ar Pietų kaimynais. Be to, Japonijos atstovas pabrėžė, kad Lietuvos nepriklausomybė - jau įvykęs faktas (8).

Aplankęs didžiųjų valstybių pasiuntinius Helsinkyje, V. Gylys susitiko su Suomijos verslo žmonėmis. Vienas jų - Suomų Prekybos Tarybos (Handelskamara) pirmininkas, *Förenngi Banken I Finland* direktorius, buvęs senatorius - Ramsay. Su juo kalbėtasi apie pramonės ir prekybos veikėjų suinteresuotumo skatinimą Lietuvos ekonominiu gyvenimu. V. Gylio, kaip Lietuvos valstybės atstovo pagerbimui, Ramsay 1919 m. kovo 22 d. surengė pietus, kuriuose ekonomikos ir finansų atstovai tikėjosi plačiau aptarti ekonominius dviejų valstybių - Lietuvos-Suomijos - reikalus. Pietų metu Ramsay su V. Gyliu aptarė projektą, dėl kelių Prekybos Tarybos suomių specialistų siuntimo į Lietuvą esamai ekonominei padėčiai iširti. Suomų verslininkus domino žemdirbystės įrankių importo galimybės, susisiekimas vandeniu su Lietuva, fabriku ir dirbtuvių statyba Lietuvoje, Nemuno upės laivyno sukūrimas, javų ir gyvulių eksportas iš Lietuvos. Su mašinų ir tiltų statymo fabriko direktoriumi Lavonium V. Gylys aptarė galimybes prieinamomis kainomis greitai laiku pristatyti į Lietuvą žagrių, akėčių, separatorių. Be išvardytų prekių Lietuvai, Lavonium pasiūlė pagaminti laivus susisiekimui upėmis. V. Gylys susipažino su laivų eskizais ir brėžiniais, pagamintais "Sibirijos" upėmis, kurie jo manymu, galėtų tikti Nemuno ir Neries upių laivybai, taip pat su garlaivio, tinkamo kroviniams gabenti negiliosiomis upėmis (pvz.: Šešupe). V. Gyliui pasikalbėjus su Ramsay, Lavonium, anglų konsulu Suomijoje Bek, Suomų URM valdytoju prof. Ennrooth, pramonės ir prekybos ministru Stjarnvall, Prekybos Tarybos vicepirmininku Jarvinen, *Nordiska Banken* direktoriumi Pfaller, Suomijos pasiuntiniu Stokholme Walff, buvo prieita nuomonės, kad į Lietuvą reikia pasiųsti Suomų Prekybos Tarybos atstovus (porai savaičių), esamai ekonominiai padėčiai iširti. Lietuvos vyriausybė sužinojusi apie šį sprendimą labai sunerimo, nes susidariusioje situacijoje (jau buvo prasidėję kovos su bolševikais) minėtų žmonių atvykimas nebuvo labai pageidautinas. Ūkio suirutė, nestabili finansinė padėtis - visa tai galėjo pakenkti gero įvaizdžio apie Lietuvą, kaip patikimą partnerį, susidarymui (9).

V. Gylys, vykdydamas Lietuvos vyriausybės įsakymą, pasiūlė Helsinkio universiteto profesoriui A.R. Niemi dirbti Lietuvos švietimo ministerijoje. Prof. A.R. Niemi sutiko prisidėti prie Lietuvos atstatomojo darbo. Profesorius žadėjo atvykti į Lietuvą vasarą, kai pabaigsiąs akademinis darbus. Jis pareiškė, kad norėtų turėti sprendžiamojo balso teisę ministrų kabinete ir galėtų susirinkti sau komandą iš Lietuvos inteligentų tarpo. Be to, prof. A.R. Niemi pateikė sąlygas, kuriomis jis vyktų dirbti į Lietuvą: tai - kelionės išlaidų apmokėjimas pirmyn ir atgal 3-4 žmonėms ir 4000 Suomijos markių alga mėnesiui. Kvietimą dirbti Lietuvoje V. Gylys pateikė ir kitam suomių profesoriui, kalbininkui J.J. Mikkolai bei jo žmonai M. Talvio-Mikkola. Prof. J.J. Mikkola išreiškė norą aplankyti šalį, "kur banguoja Nemunėlis" ir labai džiaugtųsi, "kad jų darbas pasitarnautų lietuvių ir suomių tautų suartėjimui". Priešingai nei A.R. Niemi, jis oficialios vietos užimti nepanorėjo, o išreiškė norą dirbti "slaptai" (10).

Lietuvių kultūros propagandai Suomijoje V. Gylys prašė Lietuvos Užsienio reikalų ministeriją atsiųsti porą žemėlapių, literatūros vokiečių, anglų, prancūzų kalba apie Lietuvos politinį bei ekonominį gyvenimą, o taip pat bent penkiasdešimt atviručių su Lietuvos valstybės herbu arba su tautiška vėliava, nes suomiams labai patinkaš lietuviškas Vytis. Kiek vėliau susipažinęs su Suomii teatro direktoriumi, Lietuvos atstovas ieškojo dramos veikalo, kurį E. Kalima žadėjo valstybės lėšomis išversti į suomių kalbą ir savo teatre suvaidinti. V. Gylys Užsienio reikalų ministeriją prašė atsiųsti tautiškų dainų natas chorui ir solo, taip pat orkestrui ar fortepijonui (11).

Teatro scena buvo ne vienintelė vieta, kur buvo propaguojama lietuviška kultūra Suomijoje. Medžiagą iš Lietuvos ir apie Lietuvą skelbė ir suomių spauda. Spaudai ją paruošdavo prof. A.R. Niemi. Profesorius ir pats rašė straipsnius į suomių laikraščius *Uusi Suomi* (Naujoji Suomija) ir kitus (12).

Bendraujant su 4-osios valdžios atstovais Suomijoje V. Gylui teko būti ytin atidžiam, nes spaudoje viešpatavo didelė neapykanta tarp švedų ir suomių dėl abiem tautoms opaus Ålandų salų klausimo. Duodamas interviu švedų laikraščiams Suomijoje Lietuvos atstovas stengėsi neužgauti suomių nacionalinių jausmų, o - su suomių spaudos atstovais neužmiršti, kad švedų žurnalistai akylai seka Lietuvos valstybės atstovo žodžius ir žingsnius. Objektiviai suomių visuomeninei nuomonei apie Lietuvą susidaryti labai trukdė lenkų pasiuntinybės sekretoriaus Strickis, kuris nuolat pabrėždavo, jog "ginąs Vakarų kultūrą nuo Rytų barbariškumo". V. Gylys ataskaitoje URM ne kartą yra rašęs, kad lenkai Suomijoje "varo judošiaus darbą". Tačiau per keletą mėnesių suomių žurnalistai išpėjo lenkų tikslus ir vietoj anksčiau buvusios pagarbos lenkams ėmė pasigirsti pasipiktinimai ir papeikimai lenkų politikai Lietuvos atžvilgiu suomių spaudoje. Lietuvos atstovui reikėjo įdėti daug pastangų, kad nuo lietuvių Suomijoje nuplėšti "bolševikų" etiketę, nes tuo motyvuodama Suomijos vyriausybė net buvo atėmus duonos korteles iš lietuvių ir vertė juos kraustyti į Rusiją (13).

Lenkų diplomatijos įtaka buvo jaučiama ne tik suomių spaudoje. Lenkijos pasiuntinybės sekretorius Stryckis kaišiojo pagalius į ratus ir kitose srityse. Į Helsinkį atvykusį Amerikos maisto komisijos kapitoną Millerį Stryckis įtikinėjo, kad lietuviavai neturi savo inteligentų, yra vokiečiams parsidavę svajotojai ir, kad visi Lietuvos žmonės nori susijungti su Lenkija (14).

Tokiomis sąlygomis V.Gyliui buvo itin sunku atstovauti besikuriančios Lietuvos valstybės ir jos piliečių interesus Suomijoje. Kiek palankesnė lietuviams suomių užsienio politika pradėta Užsienio reikalų ministru tapus Holsti, kuris buvo naujų valstybių susikūrimo Pabaltijo krašte šalininkas. Jis pažadėjo padėti Lietuvai iškovoti nepriklausomybę, o prireikus, suteikti visakeriopą pagalbą. V. Gylys po susitikimo su Holsti Užsienio reikalų ministerijai rašė: kad "gal dabar suomių vyriausybės politika lietuvių tautos klausimuose iš prielankios ir tik teoretinės virs grynai realia" (15).

V. Gylis, bendraudamas Suomijoje su įvairiais politiniais veikėjais, aiškino jų požiūrį į sąjungos tarp Pabaltijo valstybių sudarymą. Lietuvos atstovas siūlė suvienyti visų kariuomenių vadovavimą Rytų fronte į vieną bendrą generalinį štabą, ir tik pas-
kui kalbėti apie ekonominius ir kultūrinius ryšius (16). Suomia ir estai nepritarė V. Gy-
lio nuomonei, dėl mažų valstybių sąjungos, aiškindami tuo, kad reiktų atsiklausti
Prancūzijos ir Anglijos vyriausybių nuomonės, be to, siūlė pirmiau tartis su len-
kais, “kaip stipriausiais ir kovojančiais prieš rusiškąjį imperializmą šiame regione” (17).

1919 m. spalio 5 d. Lietuvos atstovybėje Suomijoje įvyko lietuvių gyvenančių
Helsinky susirinkimas. Jis nutarė remti Lietuvos vyriausybės pastangas iškovoti
Tėvynei nepriklausomybę ir apginti jos laisvę nuo pasikėsinimų; taip pat nutarė
rinkti Suomijoje aukas Lietuvos Raudonajam Kryžiui. V. Gylis paaukojo 100 suo-
mijos markių (18).

1920 m. vasario mėn. 24 d. V. Gylis buvo paskirtas Lietuvos atstovu ir Estijai.
Tuomet laiške Savickiui, dėkodamas už sveikinimus dėl jo paskyrimo atstovu Esti-
joje, rašė: “Atvykdamas atstovauti į Suomiją neturėjau nei patalų, nei rakandų, net
rankšluosčio, maitinausi antros eilės valgyklose, ir net tramvajumi pavažiuot per
miestą buvo labai brangu (...). Norėjau dirbti vien tik Tėvynės labui, manydamas,
kad apie asmenišką gyvenimą pasirūpins mūsų valdžia” (19).

Lietuvos politinių santykių plėtotę 1919-1920 m. pradžioje su Pabaltijo valsty-
bėm veikė du pagrindiniai faktoriai: Lietuvos ginčas su Lenkija dėl Vilniaus ir skir-
tinga geopolitinė padėtis Sovietų Rusijos atžvilgiu. Lietuva laikėsi nuostatos, kad
Pabaltijo sąjungos branduolį turi sudaryti Lietuva, Latvija ir Estija, o Latvijos ir
Estijos vyriausybės siekė platesnės sąjungos su Lenkija ir Suomija bei Skandinavij-
jos valstybėmis. 1920 m. sausio mėn. Helsinkyje vyko Lietuvos, Latvijos, Estijos,
Suomijos ir Lenkijos atstovų konferencija, kurioje siekta suderinti bendrą politiką,
organizuoti karinę gynybinę sąjungą bei neutralizuoti Baltijos jūrą. Helsinkio kon-
ferencijai pasibaigus vietinė spauda rašė apie didelę konferencijos reikšmę. V. Gy-
lys savo pranešime Užsienio reikalų ministerijai tuo metu konstatavo, kad Suomi-
jos visuomenė užjaučia lietuvių kovoje dėl Vilniaus, nes jiems nepatiko lenkų “no-
ras visur užlįsti ir būti pirmiems”, o “Helsinkio konferencija daug prisidėjo prie
Lietuvių klausimo iškėlimo Suomijoje” (20).

V. Gylis misija Suomijoje ir Estijoje baigėsi 1921 metų vasarą. Užsienio reika-
lų ministerija 1921 m. rugpjūčio 1 d. paskyrė jį eiti konsulo pareigas Karaliaučiuje,
kur rūpinosi Lietuvos valstybės ir jos piliečių apsauga tarptautinės teisės ribose,
prekybos skatinimu, ūkinių kultūrinių bei mokslinių santykių plėtote, pranešinėjo
vyriausybei apie reziduojamo krašto ūkines, kultūrinės ir mokslines sąlygas bei jų
augimą. Į V. Gylis, kaip konsulo, pareigas įėjo teisinės pagalbos teikimas Lietuvos
piliečiams, o taip pat jų atstovavimas to krašto teismuose ir kitose įstaigose. Užsie-
nio reikalų ministerijos įsakymu (Nr. 144) 1924 m. V. Gylis buvo paskirtas Lietu-

vos konsulu Kopenhagoje, o nuo 1924 m. spalio 1 d. (įsakymas Nr.175) - jam, kaip ištarnavusiam trejus metus vienoje kategorijoje, paskirtas antrojo laipsnio tryliktos kategorijos valdininko atlyginimas. Nuo 1927 m. kovo 1 dienos - V. Gylys ėjo konsulo pareigas Rygoje. Už ypatingus nuopelnus dirbant šį darbą V. Gylys 1928 m. gegužės 15 d. buvo apdovanotas Gedimino III-io laipsnio ordinu. 1930 m. gegužės 7 d. paskirtas konsulu Londone. Po pusmečio, 1930 m. gruodžio 31 d. apdovanotas Vytauto Didžiojo III-io laipsnio ordinu, o 1931 m. gegužės 1 d. buvo pakeltas į generalinius konsulus. Generaliniu konsulu buvo iki paskyrimo Klaipėdos krašto gubernatoriumi 1932 metais (21).

Klaipėdos bylą perdavus Hagos tribunolui padėtis Klaipėdos krašte buvo įtempta. 1932 m. kovo 22 d. Klaipėdos krašto seimelį gubernatorius Merkys paleido ir gegužės 4 d. paskyrė naujus rinkimus. Po jų gubernatorius Merkys atsistatydino iš gubernatoriaus pareigų ir jo vieton buvo paskirtas Lietuvos generalinis konsulas Londone V. Gylys. Tačiau 1933 m. atėjus į valdžią naciams Vokietijoje, dėl nacionalsocialistų veiksmų 1934 m. kilo rimtas pavojus autonominiam Klaipėdos kraštui, ir Lietuvos vyriausybei teko demokratišką V. Gylį pakeisti ryžtingesniu bei energingesniu žmogumi, Piliečių departamento direktoriumi, taip pat teisininku, doc. J. Navaku (22).

1934 m. kovo 1 d. V. Gylys buvo paskirtas Lietuvos valstybės charge d'Affair Belgijoje, kur jis darbavosi iki 1937 m. lapkričio 30 dienos. 1937 m. gruodžio 1 d. pradėjo eiti nepaprastojo ir įgaliotojo ministro pareigas Stokholme. Diplomatiniėje Lietuvos tarnyboje V. Gylys buvo iki Lietuvos inkorporacijos į Sovietų Sąjungos sudėtį pripažinimo Švedijoje (23).

Lietuvos inkorporacijos procesą V. Gyliui teko stebėti iš Stokholmo. Švedijos visuomenė jautriai reagavo į Sovietų Sąjungos veiksmus, bijodama Sovietų Sąjungos konflikto su Suomija. Skandinavijoje vyravo nuomonė, jog Pabaltijys galutinai netekęs nepriklausomybės, nes 1939 m. spalio 10 d. pasirašyto Lietuvos ir Sovietų Sąjungos pakto nuostatai dėl vidaus tvarkymosi buvo ignoruojami. Permainos Pabaltijyje buvo siejamos su karo eiga Vakaruose ir laukiama pasikeitimų Sovietų Sąjungos-Vokietijos santykiuose. Tai rodė ir Sovietų Sąjungos įgulų kiekio padidinimas Pabaltijy, kurio pretekstu įvardyta galima III Reicho agresija. V. Gylys 1939 m. dar turėjo iliuziją, kad Baltijos valstybių klausimas nėra galutinai išspręstas (24). 1940 m. birželio 21 d. Stokholme vyko slaptas Riksdago posėdis, kuriame buvo aptarta padėtis po permainų Pabaltijyje. 1940 m. liepos 5 d. V. Gylys telegrafavo į Kauną apie Švedijos žurnalistų nuomonę, susijusią su gautomis žiniomis iš Londono, apie gandus dėl Britų-Vokiečių galimos taikos, tačiau buvo pabrėžiama, kad kompromisinė taika su Hitlerio keliamomis sąlygomis bus įmanoma tik po skaudesnio smūgio Anglijai (25).

1940 m. liepos 21-23 d. surinktas Lietuvos liaudies seimas paskelbė Lietuvą

tarybine socialistine respublika. Į minėtą faktą V. Gylys reagavo pasipiktinimo telegrama, kurioje teigė, jog “Tėvynės okupavimą, jos prijungimą prie Sovietų Sąjungos klasta ir smurtu jis laiko neteisėtais veiksmais, priešingais tautos valiai ir pragaištingais Lietuvai”. Lietuvos diplomatas rinkimus į liaudies seimą manė esant nesuderinamais su teisėtumo ir laisvo balsavimo dėsniais. Jo teigimu, “Seimo liepos 21 d. nutarimuose matėsi carų imperializmo, bet ne Lietuvos žmonių idealų įgyvendinimas”, todėl V. Gylys manė esant būtina “prieš Tėvynės pavergimą protestuoti”. Savo telegramą pasirašė: “Gylys - laisvosios Lietuvos pasiuntinys” (26).

Lietuvos atstovybė Stokholme 1940 m. rugpjūčio pradžioje gavo pranešimą pasirašytą Glovacko, kuriame sakoma, kad “ryšium su Sovietų Sąjungos Aukščiausios Tarybos septintosios sesijos š. m. rugpjūčio 3 d. nutarimu priimti LTSR į Sovietų Sąjungos respublikų tarpą, Lietuvos pasiuntinybės ir konsulatų Skandinavijoje veikla nuo 1940 m. rugpjūčio 8 d. sustabdoma, ir pati pasiuntinybė ir konsulatai likviduojami. LTSR vyriausybė įpareigojo pasiuntinybę priduoti tuojau pat visus pasiuntinybės archyvus bei visą turimą perduoti sovietų ambasadai, oficialiai pranešti Švedijos, Danijos ir Norvegijos vyriausybėms apie Lietuvos pasiuntinybės ir rezidencijos krašte esamų konsulatų likvidavimą, perduoti instrukciją visiems Skandinavijos kraštuose esantiems Lietuvos konsulatams, kad savo turimą ir archyvus perduotų artimiausiai Sovietų Sąjungos pasiuntinybei arba konsulatui. Personalui buvo įsakyta grįžti į Lietuvą. Atstovybės turėjo būti uždarytos iki 1940 m. rugpjūčio 25 dienos (27).

Įsakymo grįžti į Lietuvą diplomatas V. Gylys neįvykdė. “Laisvosios Lietuvos pasiuntinys” nenorėjo grįžti į klasta ir smurtu inkorporuotą į Sovietų Sąjungą, Lietuvos tarybinę socialistinę respubliką. Vienašališkos sovietiškos inkorporacijos nepripažino dauguma pasaulio valstybių (ko, beje, negalima būtų pasakyti apie Švedijos vyriausybę). Lietuvos diplomatinė ir konsulinė tarnyba, vadovaujama Lietuvos diplomatijos šefo S. Lozoraičio tęsė savo veiklą. Lietuvos diplomatinės ir konsulinės atstovybės toliau veikė JAV, D. Britanijoje, Vatikane, Urugvajuje, Brazilijoje, Kanadoje, Kolumbijoje. Uždarius Lietuvos atstovybę Švedijoje V. Gyliui teko ieškotis naujos gyvenamos vietos Švedijoje, kur jis gyveno ir vadovavo lietuvių politinei-humanitarinei veiklai iki 1949 metų. 1949 m. V. Gylys persikėlė į Kanadą, kur dirbo Lietuvos konsulu - gynė Lietuvos piliečius ir jų turtinius interesus užsienyje (28).

Vytautas Jonas Gylys mirė būdamas 73 metų, Toronte (Kanada). 1959 m. birželio 14 dieną. Toronte leidžiamas lietuvių laikraštis *Liaudies balsas* išspausdino labai mažytę žinutę: “Numirė “konsulas” Vytautas Jonas Gylys”, kurioje pašiepiančiu tonu pranešė, apie “buvusio Lietuvos ambasadoriaus Stokholme” mirtį.

V. Gylys visą savo gyvenimą dirbo nepriklausomos Lietuvos valstybės diplomatinėje tarnyboje. Suomijoje V. Gylys gynė Lietuvos interesus nuo šmeižikiškos lenkų propagandos, o Sovietų Sąjungai inkorporavus Lietuvą į savo sudėtį - nuo požiūrio, kad Lietuva jau visam laikui prarado savo nepriklausomybę.

Lietuvos diplomatijos istorija dar neparašyta, ir dar per anksti dėlioti taškus ant“i”, tačiau manytume, kad Vytautas Gylys, nupūtus užmaršties dulkes nuo jo šviesaus atminimo, užims deramą vietą Lietuvos diplomatijos istorijoje, ir jo vardą **būtinai įrašys** į naujas lietuviškas enciklopedijas, ir ... **į mūsų tautos atmintį**.

CONSUL-GENERAL OF LITHUANIA-JONAS VYTAUTAS GYLYS

Jonas Vytautas Gylys - Lithuanian diplomat, jurist. He represented Lithuania in Finland, Belgian, Sweden, Denmark, Norway, Canada. For his political activity V. Gylys was decorated with Gedimino the thirist degree and Vytauto the thirist degree awards.

V. J. Gylys was born on the 26 of January, 1986 in Griškabūdis. He learned at secondary schools in Marijampolė and Kaunas. 1907–1912 studied in Low faculty of Petersburg University and finished it in 1912. Since November 1912 he had pretended to the jurisconsult place in the office employee in Petersburg. Since November 1915 he worked as jurisconsult in governor-general office of Finland. In October 1917 V. Gylys was the Helsinki section superintendent at the Rassian constituent assembly elections. Since 1917 autumn to 1918 spring he had political economy lecture on the Russian public University of Helsinki. At the same time V. Gylys was the chairperson of Finland Lithuanians association, which was founded by V. Nagevičius in the First World war time. On the 1-st of February 1919 V. Gylys has been appointed as the first official representant of Lithuania in Finland, and started his diplomatical activity on the 13-th of March 1919. V. Gylys tried his very best to introduce Finish people to the Lithuanian policy, economy, and culture, during his representation time in Finland. V. Gylys became representant of Lithuania also in Estland on the 24 of February 1920. He finished his diplomatical mission in Finland and Estland in summer 1921 and since the 1-st of August 1921 he has been appointed to the consul place in Karaliaučius. He became consul of Lithuania in Copenhagen on the 1-st of October 1924. He was consul of Lithuania in Riga since the 1-st of March 1927. He was appointed to the consul place in London on the 7 of May 1930. V. Gylys became consul-general of Lithuania from the end of 1931 there. V. Gylys was governor of Kaipėda territory from 1932 to 1934. He was appointed charge d’Affair in Belgium from the 1-st of March 1934, where had represented Lithuania until 1937. His diplomatical activity continued V. Gylys in Stockholm from the 1-st of December 1937. He stayed there until Lithuanian incorporation into Soviet Union 1940. He left Stockholm after that. V. Gylys moved to Canada in 1949, where he continued his work as the consul of Lithuania until his death on the 14 of June 1959.

V. Gylys could not be forgotten! His activity in Lithuanian diplomatical corps

has to find proper place in history of Lithuanian diplomacy and in the consciousness of Lithuanian nation.

Literatūra

1. LVA. F. 383. Ap. 11. B. 5. L. 1.
2. Vyt. Jonas Gylys // LVA. F. 383. Ap. 7. B. 99. L. 33.
3. Korespondencijos // Lietuvių balsas. 1917. Nr. 24. P. 2.; Pirmoji pažintis su suomiais // Lietuvių balsas. 1917. Nr. 31. P. 1–2.; Korespondencijos // Lietuvių balsas. 1917.
4. V. Gylio 1919 02 19 pranešimas URM // LVA. F. 383. Ap. 7. B. 100. L. 1–3.
5. V. Gylio 1919 03 19 pranešimas URM // LVA. F. 383. Ap. 7. B. 100. L. 3–6.
6. Ten pat.
7. V. Gylio 1919 03 26 pranešimas URM // LVA. F. 383. Ap. 7. B. 100. L. 9–10.
8. V. Gylio 1919 06 19 pranešimas URM // LVA. F. 383. Ap. 7. B. 100. L. 37.
9. V. Gylio 1919 02 19 pranešimas URM // LVA. F. 383. Ap. 7. B. 100. L. 1–3.; V. Gylio 1919 03 19 pranešimas URM // LVA. F. 383. Ap. 7. B. 100. L. 9–10.
10. V. Gylio 1919 02 19 pranešimas URM // LVA. F. 383. Ap. 7. B. 100. L. 3–6.
11. Ten pat..
12. V. Gylio 1919 06 10 pranešimas M. Sleževičiui // LVA. F. 383. Ap. 7. B. 100. L. 22–23.
13. Ten pat..
14. Ten pat.
15. V. Gylio 1919 06 27 pranešimas URM // LVA. F. 383. Ap. 7. B. 100. L. 40.
16. V. Gylio 1919 07 12 pranešimas URM // LVA. F. 383. Ap. 7. B. 100. L. 49.
17. V. Gylio 1919 08 29 pranešimas URM // LVA. F. 383. Ap. 7. B. 100. L. 80.
18. V. Gylio 1919 10 pranešimas URM // LVA. F. 383. Ap. 7. B. 100. L. 93.
19. V. Gylio 1920 03 11 laiškas J. Savickiui // LVA. F. 383. Ap. 7. B. 383. L. 28.
20. V. Gylio 1920 02 14 pranešimas URM // LVA. F. 383. Ap. 7. B. 100. L. 12.
21. Gylys Vytautas. // Lietuvių enciklopedija. – Bostonas. 1956. T. 7. P. 232.
22. Žostautaitė P. Klaipėdos kraštas 1923–1939. – V. 1992. P. 89, 110, 122, 126, 185, 243.
23. Gylys Vytautas. // Lietuvių enciklopedija. – Bostonas. 1956. T. 7. P. 232.
24. V. Gylio 1940 06 21 pranešimas // LVA. F. R–1019. Ap. 1. B. 7. L. 56–57.
25. V. Gylio 1940 07 05 telegrama // LVA. F. R–1019. Ap. 1. B. 7. L. 26.
26. V. Gylio 1940 08 01 telegrama // LVA. F. R–1019. Ap. 1. B. 1. L. 36.
27. Glovacko 1940 08 08 pranešimas Lietuvos pasiuntiniams // LVA. F. R–1019. Ap. 1. B. 26. L. 78.
28. Krivickas D. Lietuvos užsienio politika 1919–1940 // Lietuvių enciklopedija – Bostonas. 1968. T. 15. P. 345–352.

IGNO JURKŪNO - ŠEINIAUS DIPLOMATINĖ VEIKLA SUOMIJOJE 1921-1923 M.

Dainius Kuchanauskas, istorikas

Ignas Jurkūnas - Šeinius (toliau - I. Šeinius) Lietuvos atstovu Suomijoje buvo paskirtas 1921 m. Tų metų lapkričio 19 d. jį priėmė Suomijos užsienio reikalų ministras R. Holsti.

Tik atvykus, I. Šeinių užgriuvo atstovybės kūrimo rūpesčiai (V. Gylys buvo tik Lietuvos valstybės įgaliotinis Suomijoje, o ne atstovas). I. Šeinius surado atstovybei patalpas, nusamdė personalą. 1922 m. lapkričio mėn. atstovybės personalą sudarė:

- a) atstovas Ignas Jurkūnas - Šeinius,
- b) sekretorius korespondentas fil. m. dr. Ragnar Öller,
- c) sargas - kurjeris.

I. Šeinius Suomijoje jau nuo pirmųjų dienų padėjo aktyvią diplomatinę veiklą - užmezgė nemažai naudingų kontaktų su politikais, suomių parlamento deputatais, visuomenės veikėjais, spaudos atstovais. Apskritai I. Šeiniaus santykiai su Suomijos spaudos atstovais susiklostė geri, nes I. Šeinius, pats būdamas rašytoju, su plunksnos broliais rado bendrą kalbą, jis greitai įgijo jų pasitikėjimą.

I. Šeinius aktyviai bendradarbiavo su visais Suomijos politikais. Pokalbiuose su jais I. Šeinius aiškino Lietuvos vidaus gyvenimo peripetijas, užsienio politikos pagrindines nuostatas, santykius su kitomis valstybėmis (ypač su Lenkija). Apskritai Lietuvos - Lenkijos santykiai tuo metu buvo labai aktualūs Baltijos valstybėms. Tai susiję su XX a. pr. iškilusia Baltijos šalių sąjungos idėja. Šios sąjungos sudarymui labai trukdė Lietuvos - Lenkijos konfliktas. Kiekviena iš valstybių siekė savų tikslų. Lietuva visados ir visur naudodavosi kiekviena proga „Vilniaus klausimo“ iškėlimui ir atsisakydavo dalyvauti konferencijose su Lenkija. Pastaroji stengėsi Lietuvą išstumti iš politinės arenos, ją apeiti, palikti vienišą sprendžiant tarptautinius klausimus. Į šį konfliktą buvo įtraukta ir Suomija, kaip viena iš galimų Pabaltijo sąjungos dalyvių.

Lenkijos diplomatai Suomijoje (kaip ir kitose šalyse) veikė labai aktyviai ir iki atvykstant I. Šeiniui buvo įgiję nemažos įtakos Suomijoje. Savo įtaką jie panaudojo Lietuvos izoliavimui, stengėsi sukurti Baltijos šalių sąjungą be Lietuvos. Suomijoje tuo metu valdė pažangos partija. Lenkija, padedama Prancūzijos, sugebėjo į savo pusę patraukti Suomijos užsienio reikalų ministrą R. Holstį bei generolą A. Mannerheimą. Lietuvos vyriausybė kaip pagrindinį I. Šeiniaus atstovavimo uždavinį numatė lenkų įtakos Suomijoje sumažinimą.

Jau pirmosiomis darbo dienomis I. Šeinius davė interviu Suomijos spaudai, kurio pagrindines mintys buvo sutelktos į tuo metu labai aktualų Lietuvos ir Lenki-

jos santykių klausimą. Lietuvos atstovas siekė atskleisti Suomijos politikams ir višiomenei, kad:

- 1) Lenkai siekia per Vilnių visos Lietuvos užgrobimo ir Vilnių naudoja spaudimui, kad Lietuva nusileistų.
- 2) Lietuva ir Lenkija gali gyventi geruoju tik visiškai atsiskyre, Lietuvai esant nepriklausomai.
- 3) Liublino unija tik sugadino Lietuvos - Lenkijos santykius. Lietuviai nenori to pakartoti, o jei Lenkijai pavyktų įgyvendinti savo dabartinę politiką, santykiai taptų dar blogesni.
- 4) Lietuvių - lenkų ginčas drauge ir socialinė valstiečių kova su sulenkėjusiais Vilnijos dvarininkais.

Savo interviu I. Šeinius akcentavo griežtą Lietuvos nusistatymą prieš Hymanso projektą.

Ši Lietuvos atstovo interviu išspausdino „Helsingin Sanomat“, „Uusi Suomi“ ir kiti stambiausi Suomijos dienraščiai.

Ir kituose savo interviu Suomijos spaudai I. Šeinius stengėsi suteikti kuo daugiau žinių apie Lietuvą, nes suomiai įsivaizdavo lietuvius esant giminingą lenkams tautą, manė, kad lietuvių ir lenkų kalbos tapačios, išskiriant nebent žemaičių tarmę ir pan. I. Šeinius greitai įgijo Suomijos žurnalistų pasitikėjimą, o lenkai jį pradėjo prarasti dėl savo pomėgio skleisti klaidingas žinias.

Kaip jau minėjau, I. Šeinius spauda neapsiribojo, ieškojo pažinčių ir tarp politikų. Kadangi valdančiąją pažangos partiją tuo metu „globojo“ Lenkijos diplomatai, tai I. Šeinius ieškojo draugų kitose partijose. Jis dažnai lankėsi pas partijų vadovus, Suomijos užsienio reikalų ministerijoje, pas patį Suomijos prezidentą ir kitus įtakingus politikus. Pasak paties I. Šeinaus, per dieną net 5-6 kartus susitikdavo su įtakingais valstybės žmonėmis.

Lietuvos atstovybėje buvo rengiami įvairūs priėmimai. Kaip rašė pats I. Šeinius, priėmimų Lietuvos atstovybėje metu vyravo laisva atmosfera, kurią sukurti padėjo ir svaigiųjų gėrimų vartojimas (Suomijoje tuo tarpu veikė prohibicijos įstatymas). Taip, pavyzdžiui, 1922 m. vasario 16 d. minėjimas užtruko iki pusės keturių ryto. Jame dalyvavo nemažai Suomijos politikų, net pats Suomijos parlamento pirmininkas socialdemokratas V. Vuolijoki.

Ši Lietuvos atstovo veikla netrukus davė rezultatų. I. Šeinius rašė: „galiu kiek pasigirti, kad ačiū savo platiems ryšiams, kuriuos man lig šiol pavyko sudaryti, esu apie viską tučtuojau informuojamas. Žinau valanda ar pusvalandžiu vėliau kas dedasi parlamente ar valdžioje. Ir veikiu. Esu užimtas tiek, kad konsularinių darbų visai neturiu kuomet atlikti. Išsisai lankausi tai pas J. Vennolą (Suomijos prezidentą), tai pas partijų vadovus, tai pas kitus įtakingus politikoje žmones. Kasdien turiu po penketą - šešetą pokalbių.“¹

Didžiausias I. Šeinius diplomatinės veiklos išbandymas ir laimėjimas - Varšuvos sutarties suardymas. Tai susiję su jau minėtos Baltijos šalių sąjungos sudarymu.

1921 m. gruodžio 15 d. I. Šeinius Lietuvos URM pranešė, kad lenkai jau trečią kartą suomiams siūlo sutartį, nukreiptą prieš Sovietų Rusiją. Tuo metu tam buvo palankus momentas - vyko Karelijos sukilimas ir suomių santykiai su rusais buvo pašlįję. Suomijos siena buvo pažeidinėjama, generalinis štabas lyg tai aptiko slaptų bolševikų vyriausybės dokumentų, iš kurių aiškėja, kad jie ruošiasi pavasarį pulti Suomiją.

Lenkai siūlė suomiams naudingą sąjungą: jeigu S. Rusija užpultų Suomiją, Lenkija išsipareigoja pulti S. Rusiją. Tuo atveju, jeigu S. Rusijos armija įžengtų į Lenkiją, Suomija neįpareigota iš karto pradėti karo veiksmus prieš S. Rusiją, o gali laukti, kol S. Rusijos armija peržengs taip vadinamąją trečiąją zoną - tai yra įžengs į etnografines Lenkijos žemes.

Į šią sąjungą buvo numatytos įtraukti ir Latvija su Estija. Lietuva būtų priimta tik tuo atveju, jeigu nebekeltų Vilniaus klausimo. Ši sutartis buvo rengiama slapta, bet Suomijos visuomenę pasiekė gandai apie sutarties rengimą. Suomijos socialdemokratų partijos veikėjai buvo griežtai nusistatę prieš panašaus pobūdžio sutartis su Lenkija. Progresistai ir agrarų partijos nariai manė, jog Lietuva turi būtina dalyvauti. Tačiau švedų ir santariečių partijų nuomone, kitos valstybės (t. y. Lietuva) galės prisijungti vėliau.

I. Šeinius, bendraudamas su Suomijos politikais, aiškino jiems, kad Lenkija siekia okupuoti visą Lietuvą ir iš pradžių nori izoliuoti tarptautinėje politikoje. S. Rusija su tuo niekuomet nesutiktų. Taigi, šia sutartimi aštrinami Suomijos santykiai su S. Rusija, o Suomija to nenorėjo. I. Šeinius kalbėjosi su pačiu Suomijos užsienio reikalų ministru R. Holsti, kuris užtikrino, kad Suomija remia Lietuvą ir reikalaus jog ir Lietuva dalyvautų konferencijoje dėl sutarties pasirašymo. To meto Suomijos politikų tarpe vis labiau populiarėjo mintis, kad Suomijai reikia eiti į sąjungą su Skandinavija, su Europa, o ne su Balkanais ir M. Azija, kur link suka Lenkija.

Deja, R. Holsti patikinimas nebuvo įgyvendintas. Lietuva Varšuvos konferencijoje nedalyvavo. Konferencijos metu Estiją ir Latviją spaudė Prancūzija, agitavusi už Baltijos sąjungos sudarymą. Prancūzija netgi paskelbė planuojanti savo laivynei „vizitą“ į Baltijos jūrą.

Sutarčiai pritarė ir Anglija. Susiklosčius tokiai situacijai, Varšuvoje 1922 m. kovo 19 d. buvo pasirašyta politinė sutartis dėl Latvijos, Estijos, Lenkijos, Suomijos bendradarbiavimo (tame tarpe ir karinio). Lenkija prižadėjo normalizuoti santykius su Lietuva ir ją pripažinti de jure, kai tik užmegs tiesioginius ryšius.

Sutartį reikėjo ratifikuoti, tame tarpe ir Suomijai. R. Holsti agituojiama progresistų partija nusprendė, kad už sutarties ratifikavimą atsakingas visas ministrų kabinetas. Tam pritarė ir agrarų partija. Agrarų partijos atstovus R. Holsti įkalbėjo sakydamas, kad lietuviai patys numato prie šios sąjungos prisidėti. Tai sakydamas jis

rėmėsi Lietuvos atstovu Rygoje D. Zauniumi (šis vėliau tai užprotestavo). Ministras bandė paveikti ir kitas partijas, sakydamas, kad sutartis nėra nukreipta prieš Lietuvą. Kai kurie Suomijos politikai I. Šeinių pradėjo sveikinti pagerėjus Lietuvos - Lenkijos santykiams. Šis turėjo aiškinti, kad santykiai tik pablogėjo. Lenkai tuo tarpu pareiškė nutraukią visus ginčus dėl Vilniaus ir pripažino „Vilniaus seimo“ nutarimus. I. Šeinius stengėsi, kad Varšuvos sutartis Suomijoje nebūtų ratifikuota, bet veikė atsargiai ir „tik per tikrai patikimus žmones“⁴².

R. Holsti labai stengėsi, jog Suomijos parlamentas ratifikuotų šią sutartį: įkalbinėjo parlamentarų, teigdamas, jog atsisakę sutarties suomių prarastų kitų valstybių pasitikėjimą, netgi siūlė „šiltas vietas“ vyriausybei. Tačiau įvykiai pakrypo nenaudinga R. Holsti kryptimi.

Suomijos švedų partija, vadovaujama G. Schauman'o, su prie jų prisijungusiais socialdemokratais pateikė interpeliaciją, kurioje buvo šie klausimai:

Ar turėjo Suomijos atstovas Varšuvos konferencijoje įgaliojimus pasirašyti ten sudarytą sutartį? Kuo pateisina valdžia šią sutartį? Ką slepia prie sutarties pridėti protokolai?

Suomijoje pagal tradiciją, likusią dar nuo rusų laikų, į interpeliaciją nebūtina buvo atsakyti. R. Holsti tikėjosi, kad parlamentas išsiskirstys dar nesibaigus Genujos konferencijai (ratifikacija buvo numatyta po Genujos konferencijos), o čia nauji rinkimai...

Parlamentas nutarė nesiskirstyti, kol nebus atsakyta į interpeliaciją.

Diskusijų parlamente metu išaiškėjo, kad R. Holsti turėjo įgaliojimus tik pasitarti dėl sąjungos kūrimo. Jis teisinosi, kad Varšuvos sutartyje lenkai pasižadėjo 5 metus nepulti Lietuvos. Šia sutartimi buvo pripažįstamos šalių sutartys su S. Rusija ir tai R. Holsti laikė svarbiausia.

Per visus parlamentarų debatus buvo juntamas nepasitenkinimas R. Holsti vykdoma Varšuvos sutarties politika Lietuvos atžvilgiu. J. Vennola buvo kaltinamas, kad nepaskelbė keturių Varšuvoje pasirašytų protokolų. J. Vennola pripažino, kad R. Holsti neturėjo jokių įgaliojimų sutarčiai pasirašyti ir kadangi jis neturėjęs laiko jų gauti, pats ėmėsis iniciatyvos, kuriai įpareigojo jo, kaip užsienio reikalų ministro, padėtis. Paaiškėjo ir daugiau negražių dalykų. Nuvykęs į Lenkiją, R. Holsti prezidentui J. Vennolai apie šios sutarties turinį pranešė taip sutrumpinęs tekstą, jog svarbiausios vietos buvo nutylėtos. Tai leido dr. G. Schauman'ui šią sutartį „pasiųsti į šiukšlių krepšį“⁴³. Dėl Lietuvos jis taip pasakė: nors „mūsų simpatijos šiuo atveju ir Lietuvos pusėje, bet parėmėm Lenkiją“⁴⁴. Dr. G. Schaumano manymu R. Holsti turi atsistatydinti, arba tai turi padaryti visas ministrų kabinetas. Jam pritarė ir socialdemokratas V. Voionmaa, švedų partijos atstovas G. Wenoll, santarietis prof. R. Erich'as. Jie netgi rado prieštaravimų sutarties tekstuose suomių ir švedų kalbomis ir net tekste prancūzų kalba.

Jie daugiausiai kritikavo tai, kad sueinama į pernelyg artimus ryšius su Lenkija. Net H. J. Prokopė, rėmęs R. Holstį ir Lenkiją, turėjo pripažinti, kad R. Holsti tiesiog apgavo parlamentą. Parlamento nariai reikalavo, kad būtų žinomi visi priimti Varšuvoje dokumentai.

Nė vienas kalbėtojas parlamente neapsėjo nepaminėjęs Lietuvos ir neprotėstėves jos atžvilgiu prieš Suomijos politiką Varšuvoje. Socialdemokratas M. Ryömä sakė, kad lenkų politika grobuoniška: „Jei parlamentas patvirtintų Varšuvos sutartį, jis patvirtintų ir Lenkijos pasielgimą su Lietuva.“⁶⁵ Diskusija parlamente rodė, kad Suomija politiškai palaikė Lietuvos interesus.

Vyriausybę stjo ginti tik du - agrarų partijos narys S. Alkio ir progresistų - dr. O. Montere. S. Alkio Lietuvos nebuvimą Varšuvos sutartyje pavadino silpnybe, „vienok tai jokiū būdu nereiškia, kad Suomija pripažino dabartinę padėtį Vilniuje.“⁶⁶ S. Alkio tikėjosi, kad dar buvo galima sutaikyti Lietuvą su Lenkija.

R. Holsti įrodinėjo, kad Varšuvos sutartis - Helsinkio konferencijos tąsa. Ir nors R. Holsti labai karštai agitavo už, tačiau politikai nusprendė, kad tuo jis pasirašė sau politinį nuosprendį ir turės atsistatydinti.

Ginčus parlamente užbaigė G. Schauman'o teiginys, kad R. Holsti vykęs be jokios programos, o derybose su partijomis jis prašęs įgaliojimų tik karinei sutarčiai. R. Holsti dar bandė tai užprotėstuoti, bet visų partijų atstovai tai patvirtino.

1922 m. gegužės mėn. 28 d. naujasis Suomijos prezidentas K. Stolbergas santariečių, švedų ir socialdemokratų partijoms iškėlė klausimą: ar partija sutinka valdžios propoziciją Varšuvos sutarčiai ratifikuoti? Ar partija balsuos už tą sutartį?

1922 m. gegužės mėn. 30 d. švedų ir socialdemokratų partijos atsakė, kad „nemato reikalo“ tą daryti. Santariečiai dėl atsakymo nesutarė. Analogišką sprendimą jie priėmė kitos dienos rytą.

Parlamento užsienio reikalų ministerijos komisija pradėjo svarstymą dėl ratifikacijos ir interpeliacijos. URM komisija 11 balsų prieš 4 priėmė nepasitikėjimo votumo siūlymą.

Parlamentas savo rezoliucijoje 96 balsais prieš 62 nutarė:

„UR ministras, neturėdamas pakankamai įgaliojimų, kovo 17 d. Varšuvoje pasirašė sutartį, kuri taip neaiškiai suformuluota, kad net pats ministras negali kai kurių straipsnių išaiškinti. Tokia sutartimi galime sugadinti santykius su tam tikromis valstybėmis ir ji gali nuvesti nežinia kur“.⁷ Tos pačios dienos vakare, 19 val. visas ministrų kabinetas įteikė prezidentui atsistatydinimo prašymą.

Opozicijos lyderis dr. G. Schauman'as, sutikęs I. Šeinių, sveikino jį su bendru laimėjimu. „Jei ne tamsta, būtų dabar čia visai kitokia padėtis, ne vien Lietuvos, bet ir pačios Suomijos atžvilgiu. Militarinė sutartis jau seniai būt pasirašyta ir su pančiais ant kojų visame kame būtumėm sekę greitus politikoje lenkus.“⁶⁸ Jis I. Šeiniui

priskyrė ir socialdemokratų suartėjimo su dešiniaisiais nuopelną, o „per tai daug buvo palengvinta ir pati kova.“⁹

I. Šeinius savo pergalę Lietuvos užsienio reikalų ministerijai aiškino taip: “dešiniųjų ir kairiųjų opozicijos suartinimas ir kova prieš lenkus įvyko paprastu ir natūraliu būdu: vakarais pas mane prie karštos kavos ir ką nors gero „stipresnio“, per pašnekėsčius, kur rimtis jungėsi su linksmumu ir anekdotais... Tokių vakarėlių aš nevengiau.<...> gerai žinodamas lenkus ir gaudamas geros medžiagos iš Kauno, aš paversdavau visas tas žinias sprogstamąja medžiaga.“¹⁰

Taigi, prolenkiškos politikos nešėjai Suomijoje - progresistų partija ir ypač R. Holsti, pralaimėjo. 1922 m. birželio mėn. 26 d. buvo sudarytas naujas nepartinis ministrų kabinetas, kuriame užsienio reikalų ministru buvo paskirtas Enckell. Jis nebuvo lenkų šalininkas ir Suomijos užsienio politika turėjo pakrypti į Švedijos pusę, tuo pačiu turėjo pagerėti santykiai su Lietuva.

Progresistų partija pralaimėjo ir 1922 m. parlamento rinkimus. Jų atstovų skaičius parlamente sumažėjo nuo 27 iki 15. Tam turėjo įtakos ir Lenkijos nepopuliarumas Suomijoje. Suomija pradėjo tolti nuo Lenkijos. Ji neratifikavo Varšuvos sutarties (ką padarė Estija ir Latvija). Nutolimui galėjo turėti įtakos nenoras gadinti santykių su S. Rusija, taip pat Lietuvos atstovo Suomijoje I. Šeinius veikla.

Lietuvos atstovas Suomijoje I. Šeinius, aktyviai veikdamas per spaudą ir bendraudamas su politikais, nemaža dalimi prisidėjo prie Suomijos užsienio politikos krypties pasikeitimo. Jis sugebėjo atkreipti Suomijos visuomenės bei politikų dėmesį į Lietuvą ir palenkti sau jų simpatijas. Savo aktyvios ir įvairiapusės veiklos Suomijoje dėka I. Šeinius pasiekė, kad Lietuva ir Suomija suartėtų. Šį jo sėkmingai pradėtą darbą ne mažiau sėkmingai galėjo tęsti J. Savickis. Nuo 1923 m. prasidėjo aktyvus Lietuvos ir Suomijos bendravimo laikotarpis.

IGNAS JURKŪNAS – ŠEINIUS DIPLOMATIC ACTIVITY IN FINLAND IN 1921 – 1923

I. Jurkūnas-Šeinius as a Lithuanian diplomatic representative in Finland was appointed in 1921.

From the first days he started an active diplomatic activity, established contacts with politicians, deputies of the Finnish Parliament, public men, press representatives. I. Šeinius actively cooperated with all politicians of Finland. During conversations with them he explained the Lithuanian internal policy, the basic principles of foreign policy, relations with other countries (especially with Poland). In general at that time Lithuania and Polish relations were very important for the Baltic States. It was connected with the XXth century idea of the Baltic States Union. The main impediment for the formation of this union was a conflict between Lithuania and

Poland. The activity of Polish diplomatists was very energetic and rather influential in Finland. The Lithuanian Government considered the deminution of the Polish influence in Finland as the main task of I. Šeinius diplomatic representation.

In his interviews with the Finnish press I. Šeinius tried to give as much information about Lithuania as possible, because Finns had an idea of Lithuanians that they were a nation related to the Polish one, that even their languages were identical.

The greatest trial and achievement of I. Šeinius diplomatic activity was breaking of the Warsaw Treaty.

By means of the press and through dealings with politicians I. Šeinius in part contributed to the change of the Finnish foreign policy direction. He was able to draw the Finnish society and politicians attention to Lithuania and win their sympathies.

Due to his many-sided activity in that country I. Šeinius achieved a rapprochement between Lithuania and Finland.

Literatūra

1. LCVA, F. 383, Ap. 7, B. 278, L. 180.
2. LCVA, F. 383, Ap. 7, B. 490, L. 165.
3. LCVA, F. 383, Ap. 7, B. 278, L. 182.
4. Ten pat.
5. Ten pat.
6. Ten pat.
7. LCVA, F. 383, Ap. 7, B. 278, L. 165.
8. LCVA, F. 383, Ap. 7, B. 278, L. 167.
9. Ten pat.
10. Ten pat.

DIPLOMATAS JURGIS SAVICKIS IR KULTŪRINIŲ RYŠIŲ PLĖTOJIMAS

Stasys Skrodenis, profesorius

Apie rašytojo ir diplomato Jurgio Savickio (1890-1954) diplomatinę veiklą rašyta nedaug, nes apskritai Lietuvoje ši sritis tik dabar pradeda susilaukti didesnio dėmesio, kai mokslininkams atsiranda galimybės plačiau susipažinti su archyvine medžiaga. J. Savickio biografai bei informacijos priemonės daugiau dėmesio skyrė jo darbui Skandinavijos šalyse, tuo tarpu Suomija paprastai likdavo tik paminėta. Kiek plačiau apie jo diplomatinę tarnybą rašė dr. Janina Žekaitė monografijoje „Jurgis Savickis“ (V., 1996). Tačiau tyrinėtojams liko daug galimybių gilintis į šios įdomios asmenybės politinę veiklą užsienyje.

Šis pranešimas taip pat nepretenduoja į visapusišką J. Savickio, kaip Lietuvos atstovo Suomijoje, darbo analizę. Uždavinys labai kuklus: pažvelgti į jo ne vien kaip politiką, bet ir kaip kultūros žmogaus pastangas plėtoti Lietuvos ir Suomijos kultūrinį bendradarbiavimą, supažindinti su Suomijos pasiekimais mokslo, švietimo ir kultūros srityje. Tuo jis, atrodo, kiek skyrėsi nuo kitų iki jo dirbusių diplomatų šioje srityje.

Kaip žinoma, J. Savickis Lietuvos pasiuntiniu Suomijoje dirbo nuo 1923 m. gruodžio 6 d. iki 1927 m. liepos 1 d. Tai neilgas laikas, turint galvoje, jog pusė paskutiniųjų metų buvo kupini politinių ir kitokių intrigų ir netikrumo dėl ateities.

Pirmaisiais darbo metais J. Savickis ypač išitraukė į kultūrinę veiklą. Iš vienos pusės, jis skatino bet kokias pastangas, kad Lietuvos vardas ir jos kultūra būtų kuo plačiau žinoma užsienyje. Iš kitos pusės, jis Lietuvos vyriausybę skatino kuo daugiau pasinaudoti Suomijos nuveiktais darbais mokslo, kultūros ir švietimo srityje. Jau dirbdamas Suomijoje, jis visokiais būdais parėmė dano Åge Benedictseno knygos apie Lietuvą išleidimą anglų kalba („Lithuania. The Awakening of a Nation“. 1924), apsigyvenęs Helsinkyje, spaudai teikė informaciją apie Lietuvą. Lietuvos Švietimo Ministerijai plačiai informavo apie Suomijos švietimą, teatro reikalus, rūpinosi, kad atvyktų koncertuoti Kipras Petrauskas, organizavo žurnalistų, mokytojų ekskursijas. Didelę reikšmę kultūriniam suaktyvėjimui turėjo Suomijos choro „Suomen Laulu“ gastrolės Lietuvoje 1924 m.

Specialiai norisi priminti vieną J. Savickio raštą Lietuvos Švietimo ministerijai dėl tarmių žodyno. Diplomas-valdininkas vargu ar būtų domėjęsis ir kėlęs ši palyginti jauną mokslo srities klausimą. Tačiau J. Savickis ir dėl to beldėsi į gana sunkiai varstomas valdininkų duris. 1925 m. gegužės 26 d. rašte Nr. 1742 jis pateikė plačią informaciją apie pasirošimą pilno suomių tarmių žodyno išleidimui. Parašė, kad prie Suomijos Švietimo ministerijos įkurtas „Žodyno fondas“, į kurio valdybą įėjo aštuonių mokslo draugijų ir įstaigų atstovai. Manyta, kad pasirošimas dar-

bui neturėtų užtrukti ilgiau kaip dešimt metų. Medžiagos rinkimo darbą remias Suomijos Seimas (LVCA F 391, ap. 4, b. 1712, lap. 24-25).

Nors diplomatas neteikia jokių pasiūlymų, tačiau iš rašto tono jaučiama, kad jis tarsi skatino ir Lietuvos mokslininkus atkreipti į tai dėmesį. Žinoma, tai galėjo būti tik svajonė, jei prisiminsime, jog Suomijoje tokio žodyno idėja iškelta jau 1869 m. (kalbininkas profesorius Eemilis Nestoras Setialia (Eemil Nestor Setälä)), kad 1916 m. buvo įkurta Suomių kalbos žodyno akcinė bendrovė ir kad J. Savickio darbo metu turėta apie pusantro milijono žodžių kortelių. Net ir taip sistemingai dirbant, pirmasis žodyno tomas išleistas tik 1985 m. (Suomen murteiden sanakirja. Ensimmäinen osa: a- elää / Päätoimittaja Tuomo Tuomi. - Hels., 1985). Tad, savaime suprantama, jog Lietuvos Švietimo ministerija nieko negalėjo atsakyti J. Savickiui ir tuo labiau imtis atitinkamo darbo, nes nebuvo nė tokios institucijos, kuri būtų koordinavusi lietuvių kalbos žodyno rengimą.

Kitas reikšmingas dalykas buvo profesoriaus A. R. Niemio knygos „Lietuvos literatūra“ („Lietuan kirjallisuus“) išleidimas Suomijoje (1925) ir rūpinimasis dėl jos išvertimo į lietuvių kalbą. Ji buvo išleista Lietuvos pasiuntinybės ir Suomijos literatūros skatinimo fondo lėšomis ir susilaukė didelio susidomėjimo Suomijoje. Didesni ir mažesni Suomijos laikraščiai bei žurnalai palankiai įvertino šį veikalą, atvėrusį naują, beveik nepažįstamos šalies literatūrinį pasaulį. Ji reikšminga buvo ir lietuviams: tai, galima sakyti, pirmoji lietuvių literatūros istorija, deja, parašyta ne-lietuviškai ir išleista ne Lietuvoje.

Kadangi rašant knygą padėjo Jurgis Savickis ir paskui parėmė išleidimą, jis buvo suinteresuotas, kad šis veikalas taptų prieinamas ir Lietuvos mokslininkams bei visuomenei. 1925 m. spalio 31 d. raštu Nr. 3099 kreipėsi į Lietuvos Švietimo ministeriją, siūlydamas tą knygą išversti į lietuvių kalbą. Tame rašte taip pat pranešama, jog A. R. Niemis yra pasirengęs parašyti dar atskirą skyrių („posmą“) „Dainų rinkimo ir tyrinėjimo darbai Estijoje ir Suomijoje“, kuris sudarytų apie 48-50 psl. J. Savickis gerai suprato, jog kai ką reikėtų perredaguoti, kai ką praplėsti ar kai ko, gerai žinomo lietuviams, atsisakyti.

Knygą versti jis numatęs duoti „vienam vietas lietuviui, mokačiam labai gerai raštu suomių kalbos ir lietuvių“. Tai, matyt, turėta galvoje Albinas Abraitis-Artasalo (Janina Žekaitė). Vertimas ir išleidimas, jo manymu, kainuotų 2850 Lt., nors tas išlaidas galima būtų šiek tiek sumažinti.

Pabaigoje pabrėžiama, jog knygos išleidimu Pasiuntinybė buvo tiesiogiai suinteresuota ir teikė nemažą politinę reikšmę jo pasirodymui suomių kalba. Tačiau leidžiant lietuvių kalba tikėjosi Ministerijos finansinės paramos (LCVA f. 391, ap. 4, b. 1285, lap. 64-68).

Savo sumanymu J. Savickis pasidalijo ir su Juozu Tumu (mat pastarasis daug padėjo A. R. Niemiui rašant apie naujausiąją lietuvių literatūrą). 1925 11 10 d. laiške

jis taip rašė: “Nors ir sunkokai rašyta knyga, bet tiek sistemiškai ir moksliskai, kad rimtai iš čia paskaitoma rimtų žmonių. Dabar kvaršinu galvas pačios Švietimo Ministerijos vyrams - siūlau išversti ją lietuviškai. Esu net sanmatą pasiuntęs - žmonių išversti surasčiau čia. Laukiu su nekantrumu, nors truputį prijaučiu, bene paprašys išsinešdinti su naujais “sumanymais”. Vertėtų versti. <...>. Pradžioje rašyta studija apie mūsų dainas bene bus mums pati įdomiausia”. (VUBR F1 - E 105, lap. 18).

Kitų metų pradžioje ir A. R. Niemio knygą, ir savo sumanymą pristatė Jonui Basanavičiui. 1926 01 16 d. laiške rašė: “Niemis aprašė visus mūsų rašytojus, prikeldamas senuosius ir nepalikęs, regis, nei vieno nepakliudęs dabar gyvenančio. Rimtai, moksliskai, gal kiek sausai paprastam, ne profesoriumi - specialistui, skaitytojui. Vienok suomiai labai susidomino šia knyga, net iš savo pusės patarė išversti ją vokiškai. Kol kas pasiūliau mūsų Švietimo Ministerijai išversti ją lietuvių kalbon; atsakymo dar nesu gavęs.” (LLTI BR F 2 - 1371). J. Basanavičius atsakyme apgalvestavo, kad minėtoji knyga neprieinama lietuviams: “Taipogi gaila labai, kad sulig šiol neturime profesoriaus Niemio veikalo apie Lietuvą: pasimatęs su juomi išreišk jam mano gailėtį”. (LLTI BR F 2 1867).

Tačiau tie geri norai tuo ir baigėsi. Greičiausiai Lietuvos Švietimo Ministerija nesiskubino tarpininkauti, juolab, kad tais metais Knygų leidybos komisija sunkiai vertėsi. Be to, vyriausybė, matyt, santūriai vertino J. Savickio kultūrinių ryšių projektus ir padėjo įgyvendinti tik vieną kitą. Nors dar 1926 m. vasarą J. Savickis tikėjosi paaukštinimo - įgalioto ministro posto, tačiau 1927 m. pradžioje gavo žinių, jog Lietuvos Atstovybė Suomijoje taupumo sumetimais privalo būti likviduota nuo birželio 1 dienos. Tiesa, likvidacijos terminas buvo pratęstas ligi liepos 1 dienos, tačiau rimto darbo nebuvo ir jo galvoje sukosi neaiškios ateities klausimai.

Ir vis dėlto J. Savickio neilga, kad ir temdoma įvairių nesusipratimų bei nesklandumų veikla paliko gražių pėdsakų Lietuvos ir Suomijos politinio ir kultūrinio bendradarbiavimo istorijoje. Baigiant bene geriausiai tai nusakys ši Lietuvos laikraščio informacija, kai jis buvo paskirtas Lietuvos pasiuntiniu Skandinavijai: “Suomijoje p. Jurgis Savickis taip pat daug dėmesio kreipė į glaudžių ir draugiškų santykių užmezgimą su Suomijos visuomene, spauda, radio ekskursijos buvo naudojamos šiam tikslui. Jo atstovavimo metu Lietuvą aplankė suomių žurnalistai, mokytojai, girininkai, studentai, garsusis choras “Suomen Laulu” ir daug įžymių žmonių, kurie, grįžę namo, gražiai atsiliepdavo apie Lietuvą” (Lietuvos aidas, 1929, gruodžio 31, Nr. 297). Daugiau nėra ko pridurti.

DIPLOMATIST JURGIS SAVICKIS AND DEVELOPMENT OF CULTURAL RELATIONS

There is no much written material about diplomatic activity of the writer and

diplomatist Jurgis Savickis (1890-1952). This report describes him not only as a politician, but also as a person who made his efforts to develop cultural relations between Lithuania and Finland, to get acquainted with achievements of Finland in the field of science, education and culture.

J. Savickis, as a diplomatic representative in Finland, worked from 1923 to 1927. From the first days in this post he joined cultural activities. He gave information to the Lithuanian Ministry of Education about education in Finland, theatre affairs, organized excursions for journalists and teachers.

He presented information about preparation for issue of the dictionary of Finnish dialects. Though the first volume of the dictionary was published in 1985, he wanted to draw Lithuanian scientists attention to such kind of work. He also took care about translation of Prof. A. R. Niemis book "Lithuanian Literature" into Lithuanian. The book was published by means of the Lithuanian Embassy and Finnish Literature Support Fund. We may say it was the first history of the Lithuanian Literature, unfortunately, written in a foreign language and published outside Lithuania.

The Government of Lithuania estimated the cultural projects of J. Savickis rather in a reserved manner and assisted in their implementation only once or twice.

Though the Embassy of Lithuania was closed down in 1927 due to financial reasons, the short and obscured by various misunderstandings activity of J. Savickis left a nice trace in the history of the Lithuanian and Finnish political and cultural relations.

RAGNAR ÖLLER s. 6. 7. 1893, k. 22. 12. 1960

Hannu Niemi, professori

Ragnar Öller oli koulutukseltaan filologi. Hän suoritti maisterin tutkinnon Helsingin yliopistossa v. 1919, ja väitteli filosofian tohtoriksi v. 1921. Hänen väitöskirjansa käsitteli suomalaisen kirjallisuuden historiaa. Öller toimi vakuutusosalalla v. 1921-23 sekä erään suomalaisen matkatoimiston palveluksessa v. 1927. Huomattavan osan elämästään Öller omisti Liettualle. Hän toimi Liettuan diplomaattiedustuston tehtävissä Helsingissä v. 1921 - 40. Työstään Liettuan hyväksi hän sai useita korkeita liettualaisia kunniamerkkejä.

Ragnar Öller avioitui v. 1919 konetehtaan omistajan maisteri Leonard Lindelöfin tyttären Evi Lindelöfin kanssa. Öller nimitettiin Lindelöfin konetehtaan apulaisjohtajaksi v. 1938 alkaen ja toimitusjohtajaksi v. 1943.

Ragnar Öllerin harrastuksiin kuului matkailu ja perhosten keräily. Hänen Suomen laajimpiin kuuluva perhoskokoelmansa on nykyisin Abo Akademin hallussa. Öller toimi jo varhain myös elokuvan parissa. Öllerin kerrotaan olleen ensimmäisen elokuva-aiheisen Suomessa ilmestyneen lehden perustaja. Hän toimi vuosina 1921-1931 myös kolmen Suomessa ilmestyneen elokuva - alan lehden päätoimittajana.

Ragnar Öller toimi myös kaunokirjallisuuden parissa, tosin salanimen turvin. Hänen laaja kaunokirallinen tuotantonsa paljastui lähisukulaisillekin vasta hänen kuolemansa jälkeen. Itse asiassa hän julkaisi kirjailijanimellä Sten Söderskär yli 20 teosta: novelleja, romaaneja ja näytelmiä. Hänen kirjoittamansa radiokuunnelma "Suuri sensaatio" oli todellinen menestys, se radioitiin Suomessa, Sveitsissä ja Norjassa.

Ragnar Öller hallitsi hyvin liettuan kielen. Hän kääntämänään julkaistiin Suomessa ruotsinkielinen novellikokoelma "Liettualaisia novelleja" v. 1940. Kokoelma sisälsi Cvirkan, Biliünasin, Krèvé- Mickevičiusin, Orintaiten, Savickisin ja Vienuolis - Žukauskasin novelleja.

Ragnar Öller tunsu kiinnostusta myös arabimaailmaa kohtan. Hän teki jopa häämatkansa Egyptiin. Sodan jälkeen, kun Liettuan konsulaatti oli jo suljettu, otti Öller hoidettavakseen Pakistanin pääkonsulaatin.

Liettuan konsuli

Tohtori Ragnar astui Liettuan lähetystön palvelukseen helmikuun 1. päivänä 1922. Ragnar Öller ei ehtinyt työskennellä kovinkaan kauan silloin lähetystön johdossa toimineen ministeri Ignas Scheyniusin alaisuudessa. Scheyniushan nimitettiin jo syyskuussa 1923 lähettilääksi Tukholmaan. Muodollisesti hän oli v. 1923 loppuun saakka akreditoitu myös Helsinkiin. Scheynius muuti saamansa uuden tehtävän myötä Tukholmaan. Hänen poissaollessaan Öller hoiti Liettuan Helsingin - lähetystön juoksevia

asioita. Suomen kansalaisena Öllerilla ei kuitenkaan ollut virallista diplomaattista asemaa. Tilanne muuttui vasta alkuvuodesta 1925, jolloin Öller nimitettiin Liettuan kunniakonsuliksi Suomessa. Nimityksen Liettuan pääkonsuliksi Öller sai v. 1932. Öller toimi myös Liettuan uutistoimiston ELTA:n virallisena edustajana vv.

Samoihin aikoihin Liettua nimitti kunniakonsulit myös Turkuun ja Viipuriin. Turussa Liettuan kunniakonsulina toimi Urho Laakso ja Viipurissa Walde Sario.

Liettuan diplomaattinen edustus Suomessa jäi yksinomaan kunniakonsulien varaan kesästä 1927 alkaen parin vuoden ajaksi. Heinäkuun 1. päivänä 1927 siirtyi Liettuan edustus Helsingissä Ragnar Öllerille, joka hoiti kunniakonsulin tehtäviä ilman korvausta. Konsulaatissa työskenteli tuolloin myös toimistosihteerit.

Liettuan itsenäisyyden 10-vuotisjuhla helmikuun 16. päivänä 1928 oli merkittävä tapahtuma myös Suomessa. Konsulaatin laatimia Liettuaa eri tavoin tunnetuksi tekeviä artikkeleita julkaistiin pääkaupungin lehdissä kuten myös tärkeimmissä maakunnallisissa lehdissä. Itsenäisyyspäivän iltana konsuli ja rouva Öller kutsuivat Helsingissä asuvat Liettuan ystävät vastaanotolle kotiinsa.

Liettuan Suomen edustus oli lähetystön sulkemisen yhteydessä tarkoitus siirtää Riiasta käsin hoidettavaksi, näin ainakin Liettuan ulkoministeriö tuolloin ilmoitti. Kului kuitenkin melkein kaksi vuotta ennen kuin uusi edustaja akreditoitiin, vaikka konsulaatti oli yrittänyt kiinnittää Liettuan ulkoministeriön huomiota asiaan jo aiemmin useaan kertaan. Liettuan Tallinnan - lähettiäs Jonas Aukstuolis akreditoitiin alkuvuodesta 1929 myös Helsinkiin. Hän jätti valtuuskirjansa täysivaltaisena ministerinä Suomen presidentille maaliskuun 5. päivänä 1929.

Liettuan edustus Suomessa jäi siis edelleen paljolti kunniakonsuli Öllerin varaan. Kunniakonsulaatti toimi tuolloin hänen yksityisasunnossaan. Tästä syystä Liettuan senaikuisen diplomaattisen eduston toiminnalliset puitteet olivat varsin vaatimattomat. Sen sijaan Virolla ja Latviassa oli "ensimmäisen itsenäisyyden" aikana Helsingissä omat lähetystörakennukset, jotka ne ovat jokin aika sitten saaneet uudelleen käyttöönsä suurlähetystöjensä sijoituspaikaksi.

Suomalais - liettualainen yhdistys ja A. R. Niemi

Konsuli ja rouva Öllerin kotona järjestettiin Liettuan itsenäisyyspäivän vastaanotto tavan mukaan myös helmikuun 16. päivänä 1931. Professori A. R. Niemi teki tuolloin aloitteen, että Helsingissä perustettaisiin Suomi - Liettua yhdistys Kaunasissa jo 1927 perustetun Liettua- Suomi - yhdistyksen mukaisesti. Jo seuraavana sunnuntaina, helmikuun 22.päivänä 1931 pidettiin Suomalais-liettualaisen yhdistyksen perustava kokous professori A. R. Niemen kotona. Professori Niemi valittiin yhdistyksen puheenjohtajaksi ja konsuli Öller varapuheenjohtajaksi. Professori Niemi kuoli vielä samana vuonna, lokakuun 28. päivänä 1931. Jäähyväiskirjeessään konsuli Öllerille hän kirjoitti liettuan kielellä m.m.: "Daugelis iš Lietuvos gautų bičiuliškumo jausmų

pareiškimų mano žmonos mirties proga mane džiugino, nes aš žinau, kad jie iš širdies atėjo. Aš esu laimingas, kad man teko pergyventi Lietuvos nepriklausomybę, kad man teko padėti Lietuvos valstybei statytis. Tariu padėka už malonų bendradarbiavimą. Sudiev. Klestek, Lietuva.” Kuoleva A. R. Niemi muisti Liettuaa myös viimeisissä sanoisaan - jälleen liettuan kielellä:“Pasiųskit Lietuvos tautai paskutinį mano sveikinimą”.

Konsuli Öllerin aloitteesta pystytettiin A. R. Niemen haudalle Helsingin Hietaniemen hautuumaalle muistomerkki. A. R. Niemen pitkäaikainen liettualainen ystävä Adolfas Sabaliauskas (tunnettu myös runoilijanimellä Žalia Rūta) järjesti Liettuassa kansalaiskeräyksen. Keräys oli tuotoissa. Taiteilija B. Pundziuksen veistämä Rūpintojėlis - veistoksella varustettu muistomerkki paljastettiin A. R. Niemen haudalla maraskuun 12. päivänä 1933.

Ragnar Öllerin aloitteesta syntynyt Rūpintojėlis - patsas A. R. Niemen haudalla on muodostunut vuosien kuluessa suomalais-liettualaisen yhteistyön symboliksi. Liettuan itsenäisyyden palautumisen jälkeen on Liettuan Helsingin suurlähetystön toimesta vuosittain järjestetty kunniakäynti A. R. Niemen Liettuan kansallispäivänä helmikuun 16. päivänä.

Suomalais-liettualainen yhdistys jouduttiin lakkauttamaan sodan päätyttyä Suomen osalta syksyllä 1944. Ragnar Öller toimi yhdistyksen varapuheenjohtajana yhdistyksen perustamisesta aina sen lakkautamiseen asti. V. 1990 perustettu Donelaitis-seura - Liettuan ystävät r. y. jatkaa Suomalais - liettualaisen yhdistyksen aloittamaa toimintaa.

Konsulaatin sulkeminen v. 1940

Helmikuun 16. päivänä 1939 vietettiin Liettuan kansallispäivää Suomessa viimeisen kerran. Helmikuussa 1940 oli Suomi vielä sodassa torjuakseen Neuvostohyökkäyksen (Suomen talvisota).

Suomen talvisodan sytyttyä marraskuun lopulla 1939 palveli myös konsuli Öller isänmaataan maanpuolustustehtävissä jonkin matkaa Helsingin ulkopuolella. Konsulaatin juoksevat asiat saatiin kuitenkin hoidetuksi, joskin konsulaatin toimistossihteerin toimi oli pakko lakkauttaa konsulaatintoiminta-avustusrahojen jäätyä saapumatta. Suomen talvisota päättyi maaliskuun 23. päivänä 1940. Sota Neuvostoliittoa vastaan alkoi Suomen osalta kuitenkin uudestaan kesällä 1941. Liettuan konsulaatti Suomessa lakkautettiin Liettuan tultua liitetyksi Neuvostoliittoon. Liettuan ulkoministeriöstä konsulaattiin saapuneen sähkeen mukaisesti konsulaatti oli lakkautettu elokuun 1. päivästä lähtien 1940. Sen omaisuus ja arkistot oli luovutettava Neuvostoliiton edustustolle.

Liittoutuneiden valvontakomission edustajat saapuivat aikanaan konsulaattiin takavarikoimaan sen omaisuuta. Konsuli Öller sai kuitenkin ylipuhuttua heidät. Lopulta valvontakomission edustajat veivät mukanaan vain konsulaatin kirjoituskoneen. Konsulaatin arkisto jäi Ragnar Öllerin haltuun ja hänen kuoltuaan

hänen veljelleen Per-Erik Öllerille. Vähän ennen kuolemaansa (v. 1987) Per - Erik Öller lähetti konsulaatin arkiston Tukholmaan liettualaissyntyiselle Ruotsiin siirtyneiden liettualaisemigranttien johtohenkilölle Juozas Lingysille.

RAGNAR ÖLLER (1893. 7. 6 - 1960. 12. 22)

Ragnar Öller pagal išsilavinimą buvo filologas. 1919 m. Helsinkio universitete jis apgynė magistro darbą, o 1921 m. gavo filosofijos daktaro laipsnį. Jo disertacija buvo iš suomių literatūros istorijos. 1921-1923 m. jis dirbo draudimo srityje, o 1927 m. - vienoje suomių turizmo agentūroje. Didesnę savo gyvenimo dalį Öller paskyrė Lietuvai. Lietuvos diplomatinėje tarnyboje Helsinkyje jis dirbo 1921-1940 m. Už gerą darbą Lietuvos labai apdovanotas keliais Lietuvos ordinais.

1919 m. Öller vedė mašinų gamyklos direktoriaus magistro Leonardo Lindelöfo dukterį Evi Lindelöf. 1938 m. Öller buvo paskirtas Lindelöf mašinų gamyklos direktoriaus pavaduotoju, o 1943 m. - kontoros direktoriumi.

Ragnar Öller mėgo turizmą ir drugelių rinkimą. Jo plačiausiai Suomijoje žinoma drugelių kolekcija dabar yra Åbo (Turku) Akademijos nuosavybė. Taip pat Öller dirbo kino srityje. Pasakojama, kad jis buvęs pirmojo kinui skirto laikraščio Suomijoje kūrėjas. 1921-1931 m. jis taip pat buvo trijų Suomijoje leidžiamų kino srities laikraščių redaktorius.

Ragnar Öller taip pat darbavosi grožinės literatūros srityje, tiesa, pasirašinėdamas pseudonimu. Apie daugelį jo grožinių kūrinių artimieji giminaičiai sužinojo tik prieš pat jo mirtį. Pseudonimu Sten Söderskar išleido daugiau kaip 20 veikalų: novelių, romanų, pjesių. Jo radijo pjesė "Didžioji sensacija" buvo tikrai sėkminga: per radiją transliuota Suomijoje, Šveicarijoje ir Norvegijoje.

Ragnar Öller gerai mokėjo lietuvių kalbą. Jo į švedų kalbą išverstas apsakymų rinkinys "Lietuviški apsakymai" išėjo 1940 m. Rinkinyje buvo P. Cvirkos, J. Biliūno, V. Krėvės - Mickevičiaus, P. Orintaitės, J. Savickio ir A. Vienuolio - Žukausko apsakymai.

Ragnar Öller taip pat jautė potraukį arabų pasauliui. Povestuvinės kelionės metu keliavo po Egiptą. Po karo, kai jau buvo uždarytas Lietuvos konsulas, Öller ėmė globoti Pakistano Generalinį Konsulatą.

Lietuvos konsulas

Lietuvos pasiuntinybėje daktaras Ragnar Öller pradėjo dirbti 1922 m. vasario 1 d. Jis ne per daug pavargo dirbdamas atstovybėje, kuriai tuo metu vadovavo ministras I. Šeinius. Jau 1923 m. rudenį Šeinių paskyrė pasiuntiniu į Stokholmą. Savaime suprantama, ligi 1923 m. pabaigos jis taip pat dar buvo akredituotas ir Helsinkyje. Tuo pačiu Šeinius dėl savo darbo persikėlė į Stokholmą. Jam neesant, Öller tvarkė Lietuvos atstovybės Helsinkyje einamuosius reikalus. Kaip Suomijos

piliėtis Öller vis dėlto neturėjo oficialaus diplomatinio statuso. Padėtis pasikeitė tik 1925 m. pradžioje, kai Öller buvo paskirtas Lietuvos garbės konsulu Suomijoje. Generaliniu Lietuvos konsulu Öller paskirtas 1932 m. Taip pat jis kaip oficialus atstovas dirbo Lietuvos naujienų agentūroje ELTA.

Tuo pat metu Lietuva paskyrė konsulus Turku ir Vyborge. Turku mieste garbės konsulu dirbo Urho Laakso, o Vyborge - Walde Sario.

Lietuvos diplomatinė atstovybė Suomijoje nuo 1927 m. vasaros dvejus metus buvo atstovaujama tik garbės konsulo. 1927 m. liepos 1 d. Lietuvai atstovauti pradėjo Ragnar Öller, kuris garbės konsulo pareigas ėjo be atlyginimo. Tuo metu konsulate taip pat dirbo kontoros sekretorius.

Lietuvos nepriklausomybės 10-mečio jubiliejus 1928 m. vasario 16 d. buvo reikšmingas įvykis ir Suomijoje. Konsulato parengti su Lietuva supažindinantys straipsniai paskelbti sostinės bei svarbesniuose periferijos laikraščiuose. Nepriklausomybės dienos vakare konsulas ir ponias Öller pakvietė Helsinkyje gyvenusius Lietuvos bičiulius į priėmimą savo namuose.

Bent kaip tuometinė užsienio reikalų ministerija pranešė, Lietuvos atstovavimas Suomijoje ryšium su atstovybės uždarymu perkeliamas į Rygą. Vis dėlto prabėgo beveik dveji metai, kol buvo akredituotas naujas atstovas, nors konsulas jau anksčiau daugelį kartų bandė į tai atkreipti Lietuvos užsienio reikalų ministerijos dėmesį. Lietuvos atstovas Taline Jonas Aukštuolis 1929 m. pradžioje taip pat akredituotas ir į Helsinkį. Kaip įgaliotasis ministras jis savo paskyrimo raštus Suomijos prezidentui įteikė 1929 m. kovo 5 d.

Lietuvos atstovavimas Suomijoje ir toliau didesne dalimi teko garbės konsului Ölleriui. Garbės konsulas tada veikė jo privačiame bute. Dėl to tuometiniai diplomatinio atstovavimo veiklos rėmai buvo gana kuklūs. Tuo tarpu Estija ir Latvija "pirmosios nepriklausomybės" metais Helsinkyje turėjo savus atstovybių pastatus, kuriuos po kiek laiko vėl susigrąžino savo ambasadoms.

Suomių-lietuvių draugija ir A.R.Niemis

Konsulas ir ponias Öller savo namuose surengė priėmimą Lietuvos nepriklausomybės dienos proga ir 1931 m. vasario 16 d. Tada profesorius A. R. Niemi pasiūlė, jog ir Helsinkyje reikėtų įkurti Suomijos ir Lietuvos draugiją (pagal 1927 m. įkurtos lietuvių ir suomių draugijos pavyzdį). Jau kitą sekmadienį, 1931 m. vasario 22 d., prof. A. R. Niemio namuose buvo sušauktas Suomių - lietuvių draugijos steigiamasis susirinkimas. Prof. Niemi išrinktas draugijos pirmininku, o konsulas Öller - pirmininko pavaduotoju. Prof. A. R. Niemi mirė dar tais pačiais metais (1931 m. spalio 28 d.). Atsisveikinimo laiške konsului Ölleriui jis lietuviškai rašė: "Daugelis iš Lietuvos gautų bičiuliškumo jausmų pareiškimų mano žmonos mirties proga mane džiugino, nes aš žinau, kad jie iš širdies atėjo. Aš laimingas, kad man teko pergy-

venti Lietuvos nepriklausomybę, kad man teko padėti Lietuvos valstybei statytis. Tariau padėką už malonų bendradarbiavimą. Sudiev? Klestėk, Lietuva?“ Mirdamas A. R. Niemi prisiminė Lietuvą ir paskutiniuose savo žodžiuose vėl lietuviškai:“Pasiųskit Lietuvos tautai paskutinį mano sveikinimą?“

Konsulo Öller iniciatyva ant A. R. Niemio kapo Helsinkio Hietaniemio kapinėse pastatytas paminklas. A. R. Niemio ilgalaikis bičiulis lietuvis Adolfas Sabaliauskas (kaip poetas žinomas slapyvardžiu Žalia Rūta) Lietuvoje surengė tautinį lėšų rinkimą. Rinkliava pasisėkė. Su dailininko B. Pundziaus Rūpintojėlio skulptūra paminklas ant Niemio kapo atidengtas 1933 m. lapkričio 12 d.

Ragnar Öller iniciatyva atsiradęs Rūpintojėlio paminklas ant A. R. Niemio kapo, bėgant metams, tapo suomių ir lietuvių bendradarbiavimo simboliu. Lietuvai vėl atgavus nepriklausomybę, Lietuvos ambasados iniciatyva kasmet atiduodama pagarba aplankant A. R. Niemio kapą vasario 16 dieną per Lietuvos nacionalinę šventę.

Suomių-lietuvių draugijos veikla iš Suomijos pusės sustabdyta pasibaigus karui 1944 metų rudenį. Ragnar Öller draugijos pirmininko pavaduotoju dirbo nuo jos įkūrimo ligi pat uždarymo.

1990 metais įkurta Donelaičio Lietuvos bičiulių draugija tęsia Suomių - lietuvių draugijos pradėtą darbą.

Konsulato uždarymas 1940 m.

1939 m. vasario 16 d. paskutinį kartą Suomijoje švęsta Lietuvos tautinė diena. 1940 m. vasario mėnesį Suomija dar tebekariavo atmušdama Sovietų Sąjungos puolimus (Suomijos Žiemos karas).

Prieš išsiliepsnojant Suomijos Žiemos karui 1939 m. lapkričio pabaigoje konsulas Öller tėvynės saugumo tikslais buvo išvykęs į kažkokią kelionę už Helsinkio. Einamuosius konsulato reikalus vis dėlto tvarkė, nors konsulato kontoros sekretoriaus veiklą buvo būtina nutraukti, iššaldant konsulato veiklos ir papildomas lėšas.

Suomijos Žiemos karas baigėsi 1940 m. kovo 23 d. Karas prieš Sovietų Sąjungą iš Suomijos pusės vis dėlto vėl prasidėjo iš naujo 1941 m. vasarą. Lietuvos konsulatas Suomijoje uždarytas Lietuvą prijungus prie Sovietų Sąjungos. Pagal iš Lietuvos užsienio reikalų ministerijos konsulate gautą telegramą, konsulatas uždaromas nuo 1940 m. rugpjūčio 1 d. Jo turtas ir archyvai turi būti perduoti Sovietų Sąjungos atstovui.

Jungtinės saugumo komisijos atstovai tuojau atvyko į konsulatą konfiskuoti jo turto. Konsului Öller vis dėlto pavyko juos įkalbėti. Galop saugumo komisijos atstovai išsinešė tik konsulato rašomąją mašinėlę. Konsulato archyvas liko Ragnar Öller globoje, o po jo mirties perėjo jo broliui Per - Erik Öller. Prieš pat mirtį (1987 m.) Per - Erik Öller konsulato archyvą persiuntė į Stokholmą Lietuvoje gimusiam ir emigravusiam į Švediją lietuvių emigrantų valdybos nariui Juozui Linguiui.

iš suomių kalbos vertė Stasys Skrodenis

SEMINARO PABAIGOS ŽODIS

Nijolė Bitinienė, Plokščių vidurinės mokyklos direktorė

Istorijoje surasime žinių apie labai senas Lietuvos ir Suomijos kultūrinių ryšių tradicijas, siekiančias net 1330 - uosius metus.

Tačiau mes glaudžiamės prie vėlesnių, 19 a. pabaigos, mūsų šalių kultūrinių ryšių ištakų.

Šitas ištakas surandame Plokščiuose, Sofijos ir Petro Kriaučiuų namuose. Vinco Kudirkos, Mailos Talvio ir Jooseppio Juliaus Mikkolos susitikimas, jų dvasiniai ryšiai ir jų begalinė meilė Tėvynei, tada suartino tolimas atstumu, bet labai artimas savo siekimais mūsų šalis.

Iš devynioliktojo amžiaus pabaigos istorija ateina į šiandieną. 1993 metais, likus tik vieneriems metams iki pirmojo suomių apsilankymo šimtmečio, Plokščiuose surengtas pirmasis kultūrinių ryšių seminaras. Seminaras buvo skirtas pažymėti šalių literatūrinių ryšių šimto metų sukakčiai ir pavadintas "Plokščiai Suomijos ir Lietuvos kultūrinių ryšių šimtmečio panoramoje".

Kitas seminaras vyko 1994 metais, pavadinimu "Maila Talvio ir Lietuva". Buvo praėję lygiai šimtas metų nuo 1894-ųjų ir ta proga Valstybinis leidybos centras išleido Mailos Talvio lituanistinių raštų rinkinį "Dvi meilės". 1996 metais leidykla "Džiugas" išleido laiškų Mailai ir Jooseppiui Mikkoloms knygą "Nemuno krašto aidai". Abi knygas parengė Stasys Skrodenis.

1996 metais trečiasis seminaras vyko kaip tradicinė rajono Kalbos diena tema "Jooseppis Julius Mikkola ir lietuvių kalba". Pirmą kartą nuo 1973 - ūjų metų kasmet organizuojama rajono Kalbos diena buvo paskirta kitos šalies kalbininkui.

Prisimename, kai prieš keletą metų savo seminarus, gal šiek tiek juokaudami, pavadiname "Plokščių akademija" (pavadinimą pasiūlė profesorė Aldona Vaitiekūnienė). Tai siejome su praėjusio šimtmečio pabaigoje Plokščiuose vykusių susitikimų tąsa. Šiandien negalime teigti, ar ši tąsa yra. Savo seminaruose kalbėdami apie Lietuvos ir Suomijos ryšius su tokia pat didele meile ieškome jų kultūrų ir istorijų sąsajų, ieškome galimybių bendradarbiavimo tęstinumui.

Šiais metais, minint Lietuvos Nepriklausomybės 80 - mečio jubiliejų, seminarą paskyrėme Lietuvos diplomatams Suomijoje. Lietuvos diplomatinio darbo Suomijoje studija padaryta pirmą kartą. Todėl galime tikėtis, kad šis seminaras paskatins istorikus (gal seminare dalyvavusius jaunuosius istorikus) susidomėti Lietuvos diplomatų darbu. Kitą Lietuvos nepriklausomybės jubiliejų galėtume sutikti, turėdami įdomių leidinių apie šalies diplomatinę veiklą.

Seminaras skirtas politikams. Tačiau politinis šalių bendradarbiavimas yra neatsiejamas nuo kultūros tradicijų. Todėl seminarą bandėme į vieną visumą sujungti

Lietuvos diplomatinio darbo istorijos studijas, Suomijos knygos ir lietuvių liaudies meno tradicijas. Seminaro proga surengtoje Suomijos knygų parodoje norėjome seminaro dalyvius ir mokyklos moksleivius artimiau supažindinti su Suomijoje išleistomis knygomis, jų tematika, poligrafija, norėjome parodyti suomių leidinius apie Lietuvą. Parodoje eksponuojama 138 leidiniai suomių, anglų, vokiečių ir rusų kalbomis. Tarp jų yra pirmoji suomiška knyga (dabartinis leidimas) Mikael Agricola "ABCkirja" - Katekizmas su atskiru giesmynėliu, išleista 1543 metais. Pirmoji lietuviška knyga - Martyno Mažvydo Katekizmas išleista 1547 metais. Šis palyginimas taip pat rodo mūsų šalių kultūrų panašumus.

Parodoje galima pavartyti giesmynus, knygas apie Suomijos istoriją, albumus apie Suomiją ir apie Lietuvą, informacinius leidinius, vadovėlius.

Savo šalies liaudies meną pristatome plokštiečio Zigmo Sederevičiaus medžio darbų paroda. Parodoje eksponuojami skulptoriaus darbai iškelia tik drožinių suprantamą žmogaus prigimties naivumą, primityvumą, gerumą ir paslaptinę. Darbuose susipina grubokas liaudiškas menas su subtiliais juvelyriškais elementais. Kiekvienas kūrinėlis kaip vaikas šeimoje - geriausias ir gražiausias, nes sušildytas didele menininko meile. Viena parodos lankytoja atsiliepimų knygoje užrašė: "... Džiaugiuosi tais, kuriems per maža kasdien keltis, valgyti, miegoti - jiems reikia jausti ir jausmus išreikšti medyje..."

Pats seminaras mokyklai svarbus dar ir tęstinumo prasme. Vyresniųjų klasių moksleiviai, dalyvaujantys šiame seminare, ruošia konferenciją ta pačia tema. Mokiniai nagrinės seminaro pranešimus, kitą medžiagą, patys vertins diplomatų veiklos įtaką šalies istorijai.

Kitas seminaras turėtų įvykti 2000-aisiais metais. Tai būtų mūsų ateities planai... O dabar dėkoju visiems savo sumanymais, darbais ir finansais parėmusiems šio seminaro organizavimą - Suomijos Ambasada ir ambasadoriui Rauno Viemerö, Lietuvos ir Suomijos draugijos pirmininkui profesoriui Stasiui Skrodeniui, Šakių rajono savivaldybei, Plokščių, Kubilių ir Voniškių žemės ūkio bendrovėms ir Plokščių vidurinės mokyklos mokytojams ir mokiniams.

SUMMARY

In history we can find some facts about very old Lithuanian and Finnish traditions of cultural links which go back even to 1330, but we seek for later sources of our cultural relations, i.e. for those of the end of the 19th century.

These sources are found in Plokščiai in the home of Sofija and Petras Kriaučiūnai. The meeting of Vincas Kudirka, Maila Talvio and Jooseppi Julius Mikkola, their spiritual relationship and endless love of Homeland draw such far away in distance but close by their aspirations countries together.

from the end of the 19th century history comes to nowadays . In 1993 when only a year was left until the centenary of the first visit of Finns, the first seminar on cultural relations was held in Plokščiai.

The other seminar was held in 1994 under the title "Maila Talvio and Lithuania". 100 years have passed since 1894 and the State Publishing Centre published the selected works of Maila Talvio "Two Loves" on this occasion. In 1996 the publishing house "Džiugas" published a book of letters for Maila and Jooseppi Mikkola "Nemuno Krašto Aidai". Both books were prepared by Prof. S. Skrodenis.

In 1996 the third seminar as a traditional regional Language Day was organized under the title "Jooseppi Julius Mikkola and Lithuanian Language". For the first time the regional Language Day held annually since 1973 was dedicated to a foreign country linguist.

We remember that some years ago as if joking we named our seminars "Plokščiai Academy" (the name was suggested by Prof. Aldona Vaitiekūnienė). We linked this with the meetings arranged in Plokščiai at the end of the previous century. Can we declare continuity of those meetings today? While speaking about Lithuanian and Finnish relations in the seminars, we are looking for any links between their cultures and histories, seeking for opportunities for continuity of this cooperation.

This year as the 80th anniversary of Lithuanian Independence is celebrated, we dedicate the seminar to Lithuanian diplomatists in Finland. The study of Lithuanian diplomatic work in Finland has been prepared for the first time. So we can hope that this seminar will encourage historians to show interest in Lithuanian diplomatic work.

The seminar is dedicated to politicians, but political cooperation between countries cannot be separated from cultural traditions. Therefore we made efforts to join historical studies of Lithuanian diplomatic work with traditions of the Finnish book and Lithuanian folk art. By arranging the exhibition of Finnish books we had a wish to acquaint the participants of the seminar and schoolchildren with books published in Finland, their thematics, polygraphy, we wanted to show Finnish issues about Lithuania. 138 issues are exhibited in Finnish, English, German and Russian. There is the first Finnish book among them (a contemporary issue) "Abebook" by Mikael Agricola. It is Catechism of Martynas Mažvydas, was issued in 1547. This comparison also shows the similarities of our cultures.

It is possible to leaf through Psalm books, books about Finnish history, albums about Finland and Lithuania, reference issues and textbooks in the exhibition.

The folk art of our country has been presented by wood sculptures exhibition of Zigmās Sederevičius from Plokščiai. The works of the sculptor display combination of rough folk art and delicate jewelry elements. Every created piece is like a child in the family- it is the best and the most beautiful as it is warmed up with great

artist love. One visitor of the exhibition has made the following entry in the book of comments:“ I am happy about who are not content with daily getting up, eating, sleeping - they need to feel and express feelings in wood...”

The seminar is important for school from the aspect of continuity. Senior school-children who are taking part in the seminar are going to organize a conference on the same topic themselves.

Another seminar should be held in 2000. It would be our future plans...And now I would like to thank everybody who supported organization of this seminar by their ideas, works and finances, especially the Embassy of Finland and Ambassador rauno Viemerö, Chairman of the Lithuanian- Finnish Society, Prof. Stasys Skrodenis, the Municipality of Šakiai region, agricultural companies of Plokščiai, Kubiliai and Voniškiai and teachers and students of Plokščiai Secondary School.

LIETUVOS IR SUOMIJOS KULTŪRINIŲ RYŠIŲ SEMINARAS

1998 metų gegužės 30 d.

Kronika

Seminaro tema“Lietuvos diplomatai Suomijoje” (1918-1940)

- Seminaro rengėjai - Suomijos ambasada Vilniuje
Lietuvos - Suomijos draugija
Donelaičio draugija (Helsinkis)
Plokščių vidurinė mokykla
- Seminaro metu vyko - Suomijos knygų paroda
Tautodailininko **Zigmo Sederevičiaus** medžio darbų paroda
- Seminaro programa - Šakių rajono savivaldybės mero
Rimanto Venso sveikinimas
Suomijos ambasadoriaus Lietuvoje pono
Rauno Viemerö sveikinimas
- Pranešimai - Suomijos ir Lietuvos kultūrinio bendradarbiavimo pradžia Plokščiuose
Silija Piešiniėnė - Plokščių vidurinės mokyklos mokytoja
Suomijos ir Lietuvos politinių ryšių pradžia
Stasys Skrodenis, profesorius
Lietuvos Generalinis konsulas Vytautas Gylis
Sandra Grigaravičiūtė, doktorantė
Igno Jurkūno-Šeiniaus diplomatinė veikla Suomijoje
1921 - 1923 m.
Dainius Kuchanauskas, istorikas
Diplomatas Jurgis Savickis ir kultūrinių ryšių plėtojimas
Stasys Skrodenis, profesorius
Generalinis konsulas dr. Ragnar Öller
Hannu Niemi, profesorius

Baigiamasis žodis - *Nijolė Bitinienė*, Plokščių vidurinės mokyklos direktorė

Kalbėjo - Šakių rajono savivaldybės meras
Rimantas Vensas

Lietuvos Respublikos seimo narė, tarpparlamentinės grupės ryšiams su Suomija vadovė
Onutė Suncovienė

Suomijos Ambasados Lietuvoje kultūros atašė
Hanna Säilä

Donelaičio draugijos Joensuu skyriaus pirmininkė
Liisa- Hallakorpi- Maukonen

Plokščių seniūnijos seniūnė
Laima Miliūnienė

Zanavykų klubo pirmininkas
Albinas Vaičiūnas

Vilkaviškio rajono Vištyčio vidurinės mokyklos mokytoja
Birutė Mardosaitė

Donelaičio draugijos pirmininkas, Helsinkio universiteto profesorius *Hannu Niemi*

Lietuvos ir Suomijos draugijos pirmininkas profesorius *Stasys Skrodenis*

Plokščių vidurinės mokyklos direktorė
Nijolė Bitinienė

Seminaro metu pagerbtas 1998 metais mirusio Suomijos fotografo, didelio Lietuvos bičiulio Börje Söderholm ir plokštiečio mokytojo Vytauto Valuntos atminimas.

Seminare dalyvavo - 130 žmonių.

Jų tarpe buvo 10 svečių iš Suomijos, 54 Plokščių vidurinės mokyklos mokytojai ir moksleiviai, 14 kitų plokštiečių. Svečių atvyko iš Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, taip pat įvairių Šakių rajono vietų. Seminare dalyvavo svečiai iš Petro Kriaučiūno gimtinės, Vilkaviškio rajono Vištyčio vidurinės mokyklos.

Seminaro atidarymas

Bendras salės vaizdas. Pirmojoje eilėje sėdi iš kairės į dešinę: Osmo Soikeli, prof. Hannu Niemi, Suomijos ambasados kultūros atašė Hanna Säilä, Suomijos ambasadoriaus žmona ponia Sirkka Viemerö, prof. Stasys Skrodenis, Plokščių vidurinės mokyklos direktorė Nijolė Bitinienė, Šakių rajono savivaldybės meras Rimantas Vensas

Svečiai iš Suomijos (iš kairės į dešinę): Donelaičio draugijos pirmininkas prof. Hannu Niemi, Suomijos ambasados Lietuvoje kultūros atašė Hanna Säilä, Suomijos ambasadoriaus Lietuvoje žmona ponia Sirkka Viemerö

Prof. Hannu Niemi pristato rašytojos Mailos Talvio gimtojo Hartolos miesto dovaną-muziejaus paveikslą. Kairėje prof. Stasys Skrodenis

Prof. Hannu Niemi įteikia Hartolos miesto dovaną Ploščių vidurinės mokyklos direktorei Nijolei Bitinienei

Ploščiečio liaudies skulptoriaus Zigmo Sederevičiaus darbų ekspozicija Ploščių vidurinėje mokykloje

Sveikina Donelaičio draugijos Joensuu skyriaus pirmininkė Liisa-Hallakorpi- Maukonen. Kairėje vertėjas Rimas Kungys

Pertraukos akimirka